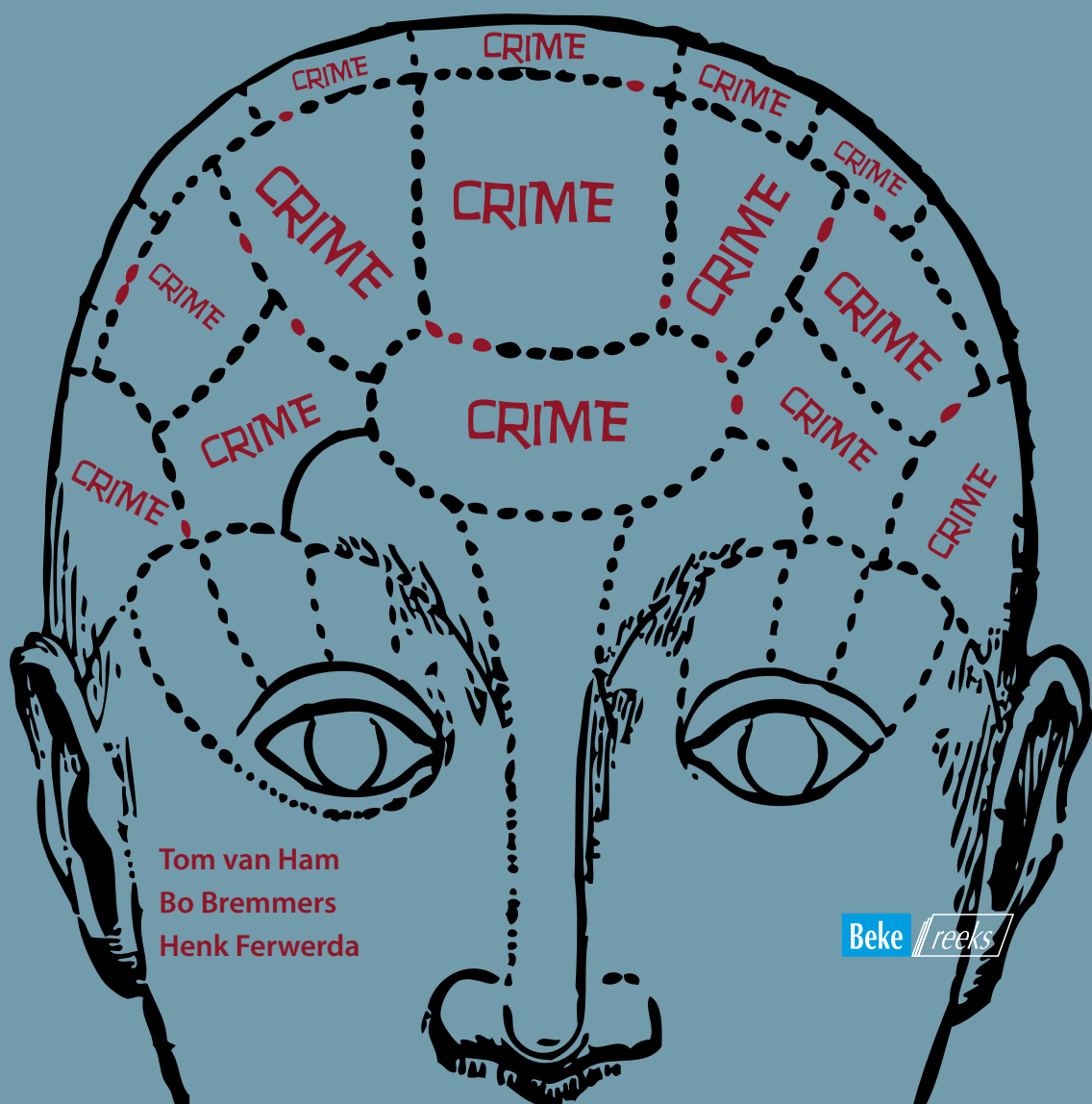

Wisseling van de Wacht

Een verkennend onderzoek naar de
opkomst van een nieuw type veelpleger

Tom van Ham
Bo Bremmers
Henk Ferwerda

Beke reeks

Wisseling van de wacht

Wisseling van de Wacht

Een verkennend onderzoek naar de
opkomst van een nieuw type veelpleger

Tom van Ham
Bo Bremmers
Henk Ferwerda

Beke // reeks

In opdracht van

Programma Politie & Wetenschap (P&W)

Met medewerking van

De drie Reclasseringsorganisaties (3RO)

Politie-eenheid Den Haag

Politie-eenheid Oost-Nederland

Politie-eenheid Rotterdam

Politie-eenheid Zeeland-West-Brabant

Karin Tijhof

Omslagontwerp en opmaak

Marcel Grotens

Tom van Ham, Bo Bremmers en Henk Ferwerda

Wisseling van de wacht

Een verkennend onderzoek naar de opkomst van een nieuw type veelpleger

ISBN/EAN

978-90-75116-98-4

© 2014, Bureau Beke. Auteursrechten voorbehouden.

Inhoud

	Voorwoord	7
1	Achtergrond	9
1.1	Wie is de veelpleger?	9
1.2	De aanpak van veelplegers	10
1.3	Een nieuw type veelpleger?	11
1.4	Leeswijzer	12
2	Onderzoeksvragen en -methodiek	13
2.1	Onderzoeksvragen	13
	<i>2.1.1 Deelvragen</i>	13
2.2	Onderzoeksmethodiek	14
	<i>2.2.1 Fase 1 – Operationaliseren van ‘de nieuwe veelpleger’</i>	14
	<i>2.2.2 Fase 2 – Kenmerken en achtergronden</i>	15
	<i>2.2.3 Fase 3 – Instrumentontwikkeling en aanpak</i>	16
3	De nieuwe veelpleger volgens respondenten	19
3.1	Opkomst nieuw type veelpleger	19
3.2	Profiel van de nieuwe veelpleger	20
3.3	In beeld brengen en aanpakken	22
3.4	Resumé	23
4	Nieuwe veelplegers in beeld: verschillende werkwijzen	25
4.1	Verskillende werkwijzen	25
4.2	Opbrengsten	26
	<i>4.2.1 Gerichtte query</i>	26
	<i>4.2.2 Straatinformatie</i>	27
	<i>4.2.3 Brede query</i>	28
4.4	Afsluitende beschouwing	29
5	Crimineel gedrag van de nieuwe veelpleger	33
5.1	Criminele carrière	33
5.2	Modus operandi	34
5.3	Resumé	40

6	Psychosociale problematiek en persoonskenmerken	43
6.1	Wonen, huisvesting en gezin	43
6.2	Opleiding en financiën	45
6.3	Persoonskenmerken	47
6.4	Resumé	48
7	Verschillen tussen dadergroepen, begripsbepaling en aanpak	49
7.1	Nieuwe versus traditionele veelplegers	51
7.2	Begripsbepaling: netwerkcriminelen in plaats van nieuwe veelplegers	53
7.3	Aanpak	54
	7.3.1 <i>Instrumentontwikkeling</i>	54
	7.3.2 <i>Persoonsgerichte aanpak</i>	56
	7.3.3 <i>Voorkomen van recidive</i>	58
7.4	Resumé	59
	Geraadpleegde literatuur	61
	Bijlagen	65

Voorwoord

Sinds enkele jaren wordt in de praktijk – met name op basis van fenomeenstudies – gesignaleerd dat zich mogelijk een nieuwe dadergroep aandient. Deze geluiden uit de praktijk hebben de basis gevormd voor onderhavig onderzoek naar de opkomst van een nieuw type veelpleger en de wijze waarop deze te typeren is. In deze rapportage doen we verslag van onze onderzoeksbevindingen.

Het onderzoek had niet tot stand kunnen komen zonder steun van het Programma Politie & Wetenschap (P&W), medewerking van de politie-eenheden Den Haag, Oost-Nederland, Rotterdam en Zeeland-West-Brabant en de drie Reclasseringsorganisaties (3RO). Daarnaast zijn we vele professionals uit het veiligheids- en zorgdomein dankbaar voor hun inbreng tijdens de diverse bijeenkomsten die in het kader van dit onderzoek hebben plaatsgevonden. Hun namen staan in de bijlagen van deze rapportage opgenomen.

Het onderzoeksteam,

Tom van Ham
Bo Bremmers
Henk Ferwerda

1 Achtergrond

Personen die zich veelvuldig schuldig maken aan delicten en de wijze waarop zij aangepakt zouden moeten worden, zijn al lange tijd onderwerp van onderzoek. Zo stellen Sutherland en Cressey (1966) reeds in de jaren zestig van de vorige eeuw dat de aandacht vanuit de strafrechtsketen met name gericht zou moeten worden op personen die herhaaldelijk in delinquent gedrag vervallen. Later in het buitenland uitgevoerde onderzoeken bevestigen dat een in omvang relatief beperkte groep delinquenten verantwoordelijk is voor een relatief groot aandeel – oplopend tot vijftig procent – van de geregistreeerde criminaliteit (Wolfgang, Figlio & Selin, 1972; Wolfgang, Thornberry & Figlio, 1978; Walters, 1990; Moffitt, 1993; Farrington e.a., 2006). Over de omvang van het aandeel van veelplegers in de geregistreeerde criminaliteit in Nederland ontstond door verschillende meetmethoden niet direct een eenduidig beeld (Ferwerda, Kleemans, Korf & Van der Laan, 2003). Zo bleek uit onderzoek van Boerman, Van Tilburg en Grapendaal (2002) dat een beperkt deel van de in 1998 aangehouden verdachten verantwoordelijk was voor ruim 60 procent van het totaal antecedenten van alle aangehouden verdachten in dat jaar, terwijl Grapendaal en Van Tilburg (2002) constateren dat dit aandeel, gebaseerd op het totaal aantal aanhoudingen in een jaar, twintig procent bedroeg. Ondanks discussies over het precieze aandeel van deze zogenaamde veelplegers in de totale geregistreeerde criminaliteit, kan op basis van de beschikbare gegevens worden vastgesteld dat veelplegers veelvuldig voorkomen in de politieregistratiesystemen en een belangrijk aandeel hebben in de geregistreeerde criminaliteit.

1.1 Wie is de veelpleger?

De term veelpleger wordt in 1995 voor het eerst gebruikt door Bieleman, Snippe en De Bie (1995). In het begin van de 21ste eeuw wordt deze term meer en meer gebruikt, onder andere ter vervanging van gangbare termen als ‘stelselmatige dader’

en ‘harde kern’. Dit zijn termen die doelen op een met name jeugdige dadergroep die zich met regelmaat schuldig maakt aan ernstige misdrijven (Ferwerda e.a., 2003).

Veelpleger zijn personen die meer dan tien antecedenten op hun naam hebben staan (Grapendaal & Van Tilburg, 2002). Versteegh, Janssen en Bernasco (2003) schetsen op basis van het Herkenningsdienstsysteem (HKS) de omvang van de populatie veelplegers in de politieregio Haaglanden en hun kenmerken en achtergronden. Uit hun analyses blijkt dat het percentage veelplegers binnen de populatie aangehouden verdachten in de politieregio Haaglanden tussen 1996 en 2001 procentueel ongeveer gelijk blijft en circa twaalf procent bedraagt. Tevens blijkt dat veelplegers met name afkomstig zijn uit grote gemeenten – een onderzoeksbevinding die in lijn ligt met eerdere onderzoeksbevindingen van Grapendaal en Van Tilburg (2002) – en veelplegers weinig buiten de eigen politieregio actief zijn. Veelplegers zijn overwegend mannen tussen 25 en 44 jaar. Zij maken zich met name schuldig aan vermogensdelicten zonder (99%) en/of met geweld (60%). Een groot deel van de veelplegers (75%) is in aanraking gekomen met de politie vanwege een geweldsdelict. Gebruik van harddrugs speelt bij meer dan een derde van de veelplegers (40%) een rol (Versteegh e.a., 2003). Rensen (2010) hanteert een soortgelijk profiel van de veelpleger. Hij stelt dat de veelpleger met name een mannelijke autochtoon is met een gemiddelde leeftijd van 42 jaar, waarbij (alcohol- en/of drugs)verslaving een belangrijke rol speelt en delicten met name voortkomen uit de noodzaak om deze verslaving te financieren. Samenvattend, bestaat de groep veelplegers met name uit personen ouder dan 25 jaar met de Nederlandse nationaliteit, zijn harddruggebruik en verslavingsproblematiek belangrijke kenmerken van deze groep en zijn veelplegers met name bekend bij de politie vanwege vermogens- en geweldsdelicten.

1.2 De aanpak van veelplegers

De aanpak van veelplegers is een van de speerpunten van het overheidsbeleid dat zich richt op het vergroten van de veiligheid van de Nederlandse samenleving (Ministerie van Justitie, 2003). Snippe, Ogier & Bieleman (2006) stellen echter dat de strafrechtelijke aanpak van veelplegers niet voldoende van de grond is gekomen. Hoewel door een rechter rekening gehouden wordt met het criminele verleden van veelplegers, leidt dit door de relatief lichte criminaliteit waaraan zij zich schuldig maken doorgaans echter niet tot zwaardere straffen. Als gevolg van de vaak korte straffen vervallen veelplegers na hun detentie vaak weer in hetzelfde gedragspatroon en kan hun gedrag niet worden beïnvloed.

In het verleden zijn vele pogingen ondernomen om een gedragsverandering bij de groep veelplegers te bewerkstelligen. Zo is bijvoorbeeld de Vroeghulp Interventie Aanpak (VIA) ontwikkeld voor veelplegers die met verslavingsproble-

matiek kampen – de effecten daarvan vielen echter tegen (Koeter, 2002) – en is voor hardnekkig recidiverende verslaafden de wet strafrechtelijke opvang verslaafden (SOV) ontwikkeld. Uit onderzoek van Van 't Land e.a. (2005) blijkt echter dat de invoering van de SOV moeilijk van de grond is gekomen en de instroom achterbleef. De SOV is per 1 oktober 2004 opgenomen in de Maatregel Inrichting Stelselmatige Daders (ISD-maatregel) (Snippe e.a., 2006). De ISD-maatregel richt zich op meerderjarige veelplegers en beoogt ernstige criminaliteit en onveiligheid, gepleegd door veelplegers, terug te dringen en het patroon waarin zij zich bevinden (vastzitten, vrijkomen en terugvallen) te doorbreken. Van belang daarbij is wel dat deze maatregel alleen wordt opgelegd wanneer er duidelijke aanknopingspunten voor gedragsverandering en recidivevermindering zijn (Ministerie van Justitie, 2004). Onderzoek maakt duidelijk dat de ISD-maatregel in de praktijk vaak leidt tot gevangenisstraffen voor veelplegers die lijden aan een psychiatrische stoornis of verstandelijke beperking. Hoewel veelplegers wel mee willen werken aan behandeling, zijn zij hiertoe vanwege (verstandelijke) beperkingen niet in staat en belanden zij alsnog in de gevangenis. In de gevangenis kunnen zij echter onvoldoende worden geholpen (Goderie & Lünnevan, 2008).

Hoewel nog geen directe resultaten van het gevoerde beleid kunnen worden vastgesteld, blijkt uit de Monitor Veelplegers 2010 (Tollenaar & Van der Laan, 2010) wel dat het aantal zeer actieve veelplegers – personen tegen wie de afgelopen vijf jaar meer dan tien processen-verbaal zijn opgemaakt, waarvan ten minste één in het peiljaar – tussen 2003 en 2007 is gedaald van 5.880 tot 5.470. Bovendien is het percentage proces-verbalen dat zij voor hun rekening nemen gedaald van tien procent naar circa zeven procent. Naast deze positieve ontwikkeling – een daling van het aantal zeer actieve veelplegers – lijkt er echter ook sprake te zijn van een groep delinquenten die veelvuldig delicten pleegt, maar beperkt in beeld is bij de politie en niet langer voldoet aan het beeld van de traditionele veelpleger. Frank Paauw (Korpschef van de politie-eenheid Rotterdam) noemt deze groep tijdens zijn nieuwjaarstoespraak op 3 januari 2012 ‘de nieuwe veelpleger’.

1.3 Een nieuw type veelpleger?

Onderzoek naar de nieuwe veelpleger is tot op heden in beperkte mate voorhanden. Deze dadergroep wordt met name beschreven in intern en extern uitgevoerd onderzoek in de voormalige politieregio Haaglanden (Politie Haaglanden, 2009; Ferwerda, Van Ham & Bremmers, 2010; Rensen, 2010; Versteegh, Van der Plas & Nieuwstraten, 2010). Uit deze bronnen blijkt dat verschillende kenmerken specifiek van toepassing zijn op nieuwe veelplegers. Dit zijn:

- Leeftijd (tussen de veertien en dertig jaar);
- Etniciteit (meestal niet van Nederlandse herkomst);

- Verslaving aan status en dure levensstijl (in plaats van aan drugs);
- Actief in wisselend groepsverband (in plaats van alleen of in duo's);
- Kennis van politietactieken en betrokkenheid bij strafbare feiten altijd ontkennen;
- Nauwelijks antecedenten.

Met de term veelpleger wordt bedoeld op een groep personen die meer dan tien antecedenten op hun naam hebben staan (Grapendaal & Van Tilburg, 2002). Eén van de kenmerken van het nieuwe type veelpleger – zoals hiervoor beschreven – is dat hij niet of nauwelijks antecedenten heeft. Het is dan ook de vraag of de term 'nieuwe veelpleger' goed gekozen is om deze dadergroep te duiden en daarnaast is het ook de vraag of de gegeven beschrijving ook buiten Den Haag wordt herkend. Derhalve is in opdracht van het Programma Politie & Wetenschap onderhavig onderzoek uitgevoerd.

1.4 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk beschrijven we de onderzoeksvragen en -methodiek. In het derde hoofdstuk wordt ingegaan op het beeld van de nieuwe veelpleger in vier toenmalige politieregio's. Het vierde hoofdstuk beschrijft de methoden om nieuwe veelplegers in beeld te brengen, zoals deze in de vier toenmalige politieregio's ten tijde van het onderzoek gebruikt werden. Tevens komt in dit hoofdstuk aan bod hoe tot een selectie van nieuwe veelplegers is gekomen ten behoeve van verder dossieronderzoek. De bevindingen van het dossieronderzoek worden beschreven in het vijfde en zesde hoofdstuk. Het afsluitende zevende hoofdstuk duidt de onderzoeksbevindingen en gaat nader in op de mogelijke aanpak van deze dadergroep.

2 Onderzoeksvragen en -methodiek

In dit tweede hoofdstuk bespreken we de onderzoeksvragen en -methodiek. We formuleren een centrale onderzoeksvraag en verschillende deelvragen. Vervolgens gaan we per onderzoeksfase nader in op de te hanteren onderzoeksmethoden.

2.1 Onderzoeksvragen

De nieuwe veelpleger is tot nu toe met name beschreven in onderzoek dat is uitgevoerd in de politieregio Haaglanden. Onder andere op basis van dit onderzoek wordt bekeken of de typering van een nieuw type veelpleger ook opgeld doet in andere regio's. Indien dit het geval is, dient nader onderzocht te worden wat de kenmerken en achtergronden van deze daderpopulatie zijn, waarin zij verschilt van de 'traditionele' veelpleger en welke consequenties dit heeft voor met name de politieke aanpak. De centrale onderzoeksvraag luidt derhalve als volgt:

'Dient zich een nieuw type veelpleger aan en zo ja, waaruit bestaat deze, hoe is deze in beeld te krijgen en wat zijn de mogelijke consequenties voor een effectieve aanpak voor met name de politie?'

De centrale onderzoeksvraag kan worden opgedeeld in drie deelvragen, die elk een aparte fase van het onderzoek beslaan. We bespreken de drie deelvragen in de volgende paragraaf. Daarna behandelen we de onderzoeksmethodiek.

2.1.1 Deelvragen

De drie deelvragen hebben betrekking op verschillende aspecten die uit de centrale onderzoeksvraag naar voren komen. Dit zijn de operationalisatie van het begrip 'nieuwe veelpleger', de kenmerken en achtergronden van deze daderpopulatie en de consequenties voor de aanpak.

1. *Herkennen politieregio's het bestaan van een 'nieuwe veelpleger' en zo ja, welke beschrijving c.q. typering wordt dan van deze veelpleger gegeven?*

De vraag is of er daadwerkelijk sprake is van een nieuw type veelpleger, waarmee men politiebreed in aanraking komt. Allereerst wordt bekeken of, en zo ja in welke mate, dit het geval is en hoe deze dadergroep getypeerd wordt.

2. *Indien er sprake is van een nieuw type veelpleger: hoe verschilt deze van de traditionele veelpleger en op welke wijze is deze in beeld te krijgen?*

Allereerst wordt beoogd meer zicht te geven op voor de politiepraktijk kenmerkende verschillen tussen nieuwe en traditionele veelplegers. Daarbij kan worden gedacht aan verschillen in aantal en type gepleegde delicten, geweldgebruik en modus operandi. Van belang is dat tot op heden harde en meetbare criteria ontbreken om de nieuwe veelpleger in beeld te brengen (Rensen, 2010). We schetsen drie mogelijkheden om nieuwe veelplegers in beeld te brengen en beschrijven in welke mate de gevonden personen voldoen aan het profiel van de nieuwe veelpleger zoals deze in meerdere politieregio's getypeerd wordt (zie onderzoeksvraag 1).

3. *Wat betekenen de onderzoeksbevindingen voor de politieke aanpak op tactisch, strategisch en operationeel niveau?*

Naast eventuele *good practices* die reeds zijn opgetekend, is het van belang om in samenwerking met praktijkprofessionals en deskundigen te bekijken of, en zo ja in welke mate, alternatieve methodieken een rol kunnen spelen bij de aanpak van deze dadergroep. Daarbij is breder gekeken dan alleen een aanpak van de politie, en is ook aandacht besteed aan de mogelijkheden van partners in het Veiligheidshuis (VH).

2.2 Onderzoeksmethodiek

In totaal zijn naast de centrale onderzoeksvraag drie deelvragen geformuleerd. Elke deelvraag beslaat een onderzoeksfase. In de volgende alinea's beschrijven we deze onderzoeksfases en de bronnen waarop we ons baseren. De onderzoeksactiviteiten monden uit in een eindrapportage.

2.2.1 Fase 1 – Operationaliseren van 'de nieuwe veelpleger'

De nieuwe veelpleger komt tot op heden met name naar voren in (casus)onderzoek dat in de toenmalige politieregio Haaglanden is uitgevoerd. Hoewel deze daderpopulatie ook in andere regiokorpsen onderkend lijkt te worden, is onduidelijk welke invulling andere regiokorpsen precies geven aan dit begrip. Daarnaast is niet

bekend of, en zo ja op welke wijze, zij deze daderpopulatie hebben geoperationaaliseerd en in welke mate deze operationalisatie afwijkt van de ‘Haagse’ definitie. Ten behoeve van de betrouwbaarheid en generaliseerbaarheid van het onderzoek, is het onderzoek breed opgezet. Derhalve zijn in totaal vier voormalige regiokorpsen (twee binnen en twee buiten de Randstad) benaderd om mee te werken aan het onderzoek.¹ In deze regio’s is in een focusgroep² vastgesteld of de opkomst van een nieuwe type veelpleger herkend wordt en zo ja, wat kenmerkend is voor deze groep en in hoeverre er overeenkomsten en verschillen zijn met de traditionele veelpleger. De uitkomsten van de eerste onderzoeksfase vormen de basis voor de tweede onderzoeksfase.

2.2.2 Fase 2 – Kenmerken en achtergronden

In de tweede fase van het onderzoek wordt een profiel van de nieuwe veelpleger opgesteld, welke vervolgens wordt vergeleken met hetgeen vanuit eerder onderzoek bekend is over de traditionele veelpleger. We maken hierbij vooral gebruik van politie-informatie, omdat deze instantie binnen de strafrechtelijke keten met name met deze dadergroep geconfronteerd wordt. De tweede onderzoeksfase bestaat uit verschillende onderzoeksactiviteiten. We bespreken deze in de volgende alinea’s.

A. Selectie van traditionele en nieuwe veelplegers in politieregio’s

Selectie van traditionele veelplegers heeft in drie deelnemende politieregio’s³ plaatsgevonden. De identificatie van nieuwe veelplegers is in deze drie regio’s op verschillende manieren tot stand gekomen, daar een standaardwerkwijze voor het identificeren van deze dadergroep nog niet bestaat.

Binnen de eenheid Rotterdam is identificatie van nieuwe veelplegers gebeurd op basis van straatinformatie. De eenheid Oost-Nederland heeft een query – een zelf samengestelde zoekslag in de politieregistratiesystemen – gebruikt. Bij de eenheid Zeeland-West-Brabant is gewerkt met een gerichte query om nieuwe veelplegers te identificeren. Een nadere beschrijving van de gebruikte werkwijzen, is opgenomen in hoofdstuk 4.

-
1. Dit zijn de voormalige politieregio’s Haaglanden, IJsselland, Midden- en West-Brabant en Rotterdam-Rijnmond. In het vervolg van de rapportage zal worden gerefereerd aan de eenheden waarvan deze voormalige regio’s tegenwoordig deel uitmaken.
 2. Per focusgroep is een aantal materiedeskundigen rondom de veelplegersaanpak bij elkaar gebracht. Te denken valt dan aan een onderzoeker/analist, een rechercheur en vertegenwoordigers van het Veiligheidshuis (VH).
 3. De voormalige politieregio Haaglanden heeft geen medewerking verleend aan de tweede fase van het onderzoek.

Per dadergroep (nieuwe en traditionele veelpleger) zijn twintig personen geselecteerd in de eenheid Rotterdam⁴, in de overige regio's zijn per dadergroep tien personen geselecteerd. In totaal worden derhalve 40 traditionele en 40 nieuwe veelplegers in het onderzoek betrokken.

B. Het raadplegen van systeeminformatie

Bij het in beeld brengen van de kenmerken en achtergronden van de traditionele en de nieuwe veelpleger maken we gebruik van het politieregistratiesysteem HKS om per dadergroep een globaal beeld te schetsen van het criminaliteitspatroon op basis van antecedenten. We brengen bij het identificeren van beide daderpopulaties op voorhand geen begrenzings aan (op bijvoorbeeld leeftijd), zodat de empirische bevindingen ten aanzien van de criminele carrièrekenmerken leidend zijn.

In de drie deelnemende politie-eenheden is met behulp van de applicatie *Blueview* aanvullende informatie uit BVH en oudere bronsystemen (BPS, Xpol) verzameld over mogelijke nieuwe veelplegers. BVH bevat incidentgegevens en opgemaakte processen-verbaal van verdenking van strafbare feiten over de afgelopen vijf jaar. In totaal is op deze wijze meer achtergrondinformatie verzameld over 40 nieuwe veelplegers.

C. Het raadplegen van aanvullende bronnen (Reclassering)

Bij het opstellen van Reclasseringsrapportages maakt de Reclassering gebruik van het wetenschappelijk gevalideerde instrument RISc. Met de RISc worden de criminogene factoren – bijvoorbeeld middelengebruik en financiële situatie – van delinquenten in kaart gebracht. Dit kan een waardevolle bron van extra informatie zijn. Derhalve is van alle mogelijke nieuwe veelplegers de bij de Reclassering voorhanden zijnde informatie in beeld gebracht en in een daartoe opgesteld format vastgelegd.

2.2.3 Fase 3 – Instrumentontwikkeling en aanpak

In de derde en laatste fase van het onderzoek zijn de onderzoeksbevindingen en de consequenties daarvan voor met name – maar niet alleen – de politieke aanpak geduid. De derde onderzoeksfase bestaat uit instrumentontwikkeling en een focusgroep met leden van de Landelijke Expertgroep Veelplegers en het VH Hollands Midden. We lichten deze onderzoeksactiviteiten hierna nader toe.

A. Instrumentontwikkeling

De (politiële) aanpak kan vorm krijgen zodra duidelijkheid bestaat over de wijze waarop nieuwe veelplegers geïdentificeerd kunnen worden. Op dit moment bestaat

4. Vanwege het feit dat de eenheid Den Haag niet aan de tweede fase van het onderzoek heeft meegewerkt.

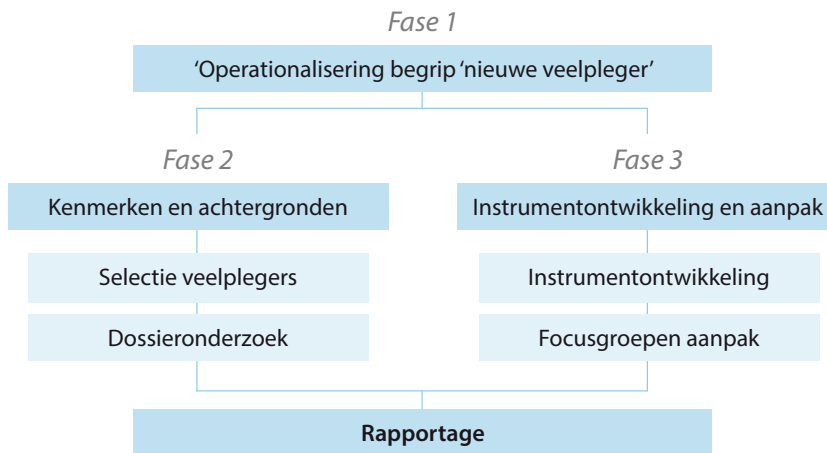
nog geen standaard-werkwijze om deze dadergroep in beeld te brengen. Vanuit de onderzoeksbevindingen wordt toegewerkt naar een instrument dat kan bijdragen aan een gestandaardiseerde werkwijze voor het in beeld brengen van nieuwe veelplegers.

B. Focusgroep

De onderzoeksbevindingen zijn gedeeld met de Expertgroep Aanpak Veelplegers en het VH Hollands Midden. Tijdens deze bijeenkomst hebben de onderzoeksbevindingen en de contouren van het te ontwikkelen instrument centraal gestaan. Daarnaast is ingegaan op de (on)mogelijkheden van de huidige aanpak en is bekeken welke maatregelen in de toekomst mogelijk vereist zijn. Hierbij zijn niet alleen vertegenwoordigers van de politie, maar ook medewerkers van onder andere de Reclassering, gemeente en het Openbaar Ministerie (OM) aanwezig geweest.

In figuur 2.1 staat het onderzoeksdesign visueel weergegeven. Uit deze figuur blijkt dat de verschillende onderzoeksfasen logisch op elkaar volgen. Daarnaast worden verschillende bronnen (straat informatie, systeeminformatie, informatie van externe instanties) gezamenlijk gebruikt om tot een profiel van de nieuwe veelpleger te kunnen komen.

Figuur 2.1. – Visueel overzicht van het onderzoeksdesign

3 De nieuwe veelpleger volgens respondenten

Tijdens vier focusgroepen in de regiokorpsen Haaglanden, IJsselland, Midden- en West-Brabant en Rotterdam-Rijnmond is gesproken met 32 personen (zie bijlage 1). In onderhavige notitie bespreken we of regiokorpsen ervaring hebben met een nieuw type veelpleger en, als dat zo is, wat dan het profiel en de contouren van de nieuwe veelpleger zijn. Tevens gaan we kort in op het in beeld brengen en de aanpak van deze daderpopulatie. De notitie besluit met een samenvattende beschouwing en een voorstel met betrekking tot een vervolg van het onderzoek.

3.1 Opkomst nieuw type veelpleger

Traditionele veelplegers worden tijdens de vier focusgroepen qua leeftijd getypeerd als oude delinquenten, die sinds lange tijd bekend zijn bij de politie, verslaafd zijn aan alcohol en/of drugs en vooral vermogensdelicten plegen om deze verslaving te kunnen financieren. De impact van de delicten waaraan deze dadergroep zich schuldig maakt, is relatief beperkt: het gaat veelal om winkeldiefstallen en andere ‘kleine’ vermogensdelicten. Vanwege de frequentie van het delictgedrag en de zichtbaarheid in het publieke domein, belandt deze groep echter in de veelplegersaanpak.

Respondenten in alle regiokorpsen herkennen dat naast de traditionele veelpleger een ander type veelpleger bestaat, hoewel sommige respondenten aangeven dat de inkadering van deze dadergroep als lastig ervaren wordt. Eén van de daarvoor genoemde redenen is dat politiemedewerkers vaak ‘een onderbuikgevoel’ hebben bij personen die mogelijk als nieuwe veelpleger gelden, maar dat het lastig is dit onderbuikgevoel te operationaliseren en om te zetten in handelingsperspectieven. Tijdens de gesprekken kwam tevens naar voren dat een aantal regio’s veel te maken heeft met criminaliteit gepleegd door personen uit Midden- en Oost-Europa (zogenaamde MOE-landers). Deze personen verblijven korte tijd in Nederland en hebben geen vaste woon- of verblijfplaats. In de praktijk betekent dit dat personen slechts

korte tijd in een politieregio, of zelfs Nederland, aanwezig zijn. Respondenten refereren hier ook wel aan als ‘mobiel banditisme’.

3.2 Profiel van de nieuwe veelpleger

Respondenten herkennen in de nieuwe veelpleger vooral jonge mannen in de leeftijd van 12 tot 24 jaar – maar ook wel jonger – met een dubbele nationaliteit. Met name Marokkanen van de tweede generatie worden genoemd, hoewel in mindere mate ook Antillianen, Turken en autochtonen volgens respondenten onder de noemer nieuwe veelpleger kunnen worden geschaard. Hoe het ook zij, in vergelijking met de traditionele veelpleger is er sprake van een jongere dadergroep, waarin – meer dan in het verleden het geval is geweest – ook andere etnische groepen vertegenwoordigd zijn. Net als de traditionele veelpleger maakt de nieuwe veelpleger zich met name schuldig aan vermogensdelicten. Dit betekent echter niet dat deze nieuwe dadergroep geen geweldsdelicten of delicten met een geweldscomponent pleegt. Zo zijn zij volgens respondenten vooral betrokken bij de zogenaamde GWOS-feiten¹ en worden zij gezien als *moneymakers*. De impact van de vermogensdelicten waaraan de nieuwe veelpleger zich schuldig maakt, is volgens respondenten vele malen hoger dan de impact van door de traditionele veelpleger gepleegde delicten. Van belang daarbij is dat de nieuwe veelpleger volgens sommige respondenten weinig slachtofferbesef/empatisch vermogen heeft.

Een ander verschil in vergelijking met de traditionele veelpleger is het feit dat nieuwe veelplegers vaak in groepsverband opereren. Er is echter niet noodzakelijk sprake van een vaste dadergroep; eerder gaat het om een informeel, dynamisch samenwerkingsverband. *“Ze kennen elkaar, ook via via. Dat maakt het netwerk heel groot.”* Naast het type delict en de modus operandi verschilt volgens respondenten ook de actieradius van de nieuwe veelpleger van de traditionele veelpleger. Waar de traditionele veelplegers overwegend binnen een beperkt gebied c.q. op lokaal niveau opereren, is het werkgebied van nieuwe veelplegers niet zelden te typeren als regionaal, bovenregionaal of zelfs nationaal. Een belangrijke reden daarvoor is dat naarmate men ouder wordt, de mogelijkheden voor vervoer (vrienden met een auto, het hebben van een rijbewijs) toenemen. De grotere actieradius maakt deze dadergroep lastig grijpbaar voor de politie. *“Eerder kon een wijkagent makkelijk de namen van zijn veelplegers opnoemen. Nu is het niet langer een lokaal verhaal. Daardoor zijn die jongens ook bij de wijkagent minder in beeld.”*

Ook speelt mee dat deze dadergroep goed op de hoogte is van politietactieken en strategieën. Deze kennis kan op eigen ervaring zijn gebaseerd – nieuwe veelple-

1. Hiermee worden gewelddadige woninginbraken, overvallen en straatroven bedoeld.

gers vragen vaak om inzage in processen-verbaal om zo de werkwijze van de politie te achterhalen – of zij horen dit van bekenden op straat. Zo wordt bijvoorbeeld verteld dat *apps* op *smartphones* worden gebruikt om onderling vertrouwelijk te kunnen communiceren. Uit een ander voorbeeld blijkt dat jongeren op een vaste locatie en tijdstip van vertrek verzamelen als ze bij een ‘actie’ betrokken willen zijn. Telefoons voor het maken van afspraken en onderlinge communicatie blijven achterwege. Op deze wijze wordt het de politie bemoeilijkt om informatie over een te plegen delict te vergaren. Tevens leidt dit tot de vorming van ad hoc coalities, met een voor de politie onbekende groepssamenstelling. Een eventuele aanhouding en een daarop volgend verhoor leiden doorgaans niet tot meer zicht op de dadergroep of de nieuwe veelpleger zelf en zijn betrokkenheid bij een delict. Uit de focusgroepen komt naar voren dat zij zich vaak direct beroepen op hun zwijgrecht en vervolgens geen woord meer zeggen. Zij zijn met andere woorden niet onder de indruk van de impact die een verhoorsituatie wel op andere typen verdachten heeft. Het is volgens respondenten moeilijk om een band op te bouwen met deze verdachten, zoals dat bij de traditionele veelplegers nog wel kon. Deze ‘*streetwise*’ houding leidt ertoe dat de bewijslast volledig bij de politie komt te liggen. In de praktijk blijkt dit een lastige horde te zijn en veel politiecapaciteit te kosten. Meer dan eens leidt het zwijgen van de verdachten er dan ook toe dat deze worden vrijgesproken bij gebrek aan bewijs.

Nieuwe veelplegers hebben volgens respondenten een laag IQ en zitten met name op het speciaal onderwijs. Zij vertonen veel uitval en stoppen vaker met een opleiding dan leeftijdsgenoten na het bereiken van de volwassen leeftijd, wanneer het volgen van een opleiding niet langer verplicht is. De discrepantie tussen ‘streetwise’ zijn en een laag IQ kan mogelijk worden verklaard doordat diagnostiek afhankelijk is van medewerking en motivatie van de persoon. Een slechte score kan met andere woorden een niet-representatieve score zijn wanneer iemand niet gemotiveerd is tijdens het afnemen van de test. Volgens enkele respondenten meten nieuwe veelplegers zich met hun streetwise houding een zekere mate van onaantastbaarheid en status aan. Dit wordt mogelijk versterkt doordat ouders onvoldoende of geen verantwoordelijkheid nemen voor het gedrag van hun kind. Hierbij speelt volgens respondenten mee dat ouders in zekere mate profiteren van het criminele gedrag van hun kind(eren), bijvoorbeeld in de vorm van reizen naar het thuisland, vastgoed in het land van herkomst en/of een luxe(re) levensstijl in Nederland.

Hoewel van verslaving aan middelen – buiten gebruik van softdrugs – geen sprake lijkt te zijn bij de nieuwe veelpleger, is er volgens respondenten wel sprake van een zekere verslaving aan luxe goederen en een luxueuze levensstijl. Dit leidt tot een stereotype beeld van een jonge jongen zonder werk, opleiding of startkwalificaties die niettemin in bezit is van dure merkkleding of een dure auto. Respondenten plaatsen daarbij wel de kanttekening dat sommige personen juist bewust geen luxueuze levensstijl laten zien om ‘onder de radar’ blijven. Tevens wordt geconstateerd

dat een aantal nieuwe veelplegers meer en meer afstand neemt van eerdere vrienden, die blijven hangen in het patroon van overlast en criminaliteit in wijk en deel uitmaken van problematische jeugdgroepen.²

Het eerder beschreven profiel van de nieuwe veelpleger (zie hoofdstuk 1) is voorafgaand aan de bijeenkomst niet gedeeld met de deelnemers. De feedback uit de focusgroepen overziend, kan echter worden geconstateerd dat respondenten uit de bevroegde regiokorpsen dit profiel van de nieuwe veelpleger (h)erkennen. Sommige respondenten merken daarbij op dat de actieradius van deze dadergroep ook in de inkadering en/of definitie opgenomen moet worden. Een meer cijfermatige onderbouwing van het geschetste beeld is – op onderdelen – beschikbaar in een rapportage van het VH Den Haag (Wijnen & Voogd, 2011). Uit een tussen september 2010 en december 2010 uitgevoerd onderzoek naar 23 volwassen personen, die mogelijk als nieuwe veelpleger³ gelden, komt onder andere naar voren dat:

- Een kwart een licht verstandelijke beperking heeft;
- Circa de helft voortijdig schoolverlater is;
- Driekwart geen startkwalificatie behaalt;
- Meer dan driekwart geen betaalde arbeid verricht;
- Van iedereen een (uitgebreid) dossier bij (jeugd)zorg- en hulpketen aanwezig is.

In het onderzoeksrapport wordt geconstateerd dat een combinatie van deze factoren aanleiding tot zorg moet zijn voor de betrokken ketenpartners, waarbij het noodzakelijk is om vroegtijdig te interveniëren. Tijdens de focusgroep is kort aandacht besteed aan het in beeld brengen van deze dadergroep c.q. het operationaliseren van het opgetekende profiel en aandachtspunten voor de aanpak. Deze aspecten bespreken we kort in de volgende paragraaf.

3.3 In beeld brengen en aanpakken

Om in aanmerking te komen voor een veelplegersaanpak moet een persoon minimaal tien antecedenten hebben (zie 1.1), waarvan ten minste één in het peiljaar. Het is volgens respondenten echter allereerst de vraag of de huidige veelplegersaanpak wel van toepassing is op de populatie nieuwe veelplegers, vanwege de verschillende

2. Zie voor meer informatie over problematische jeugdgroepen onder andere Ferwerda & van Ham (2010).

3. Op basis van systeem- en straatkennis gedefinieerd als: ‘een relatief jonge crimineel die zich – niet vanwege verslavingsproblematiek maar vanwege andere motieven (geldelijk gewin, prestige, kick.) – in veelal wisselend groepsverband systematisch schuldig maakt aan (middelzware) vormen van criminaliteit met een stelselmatig en veelal gewelddadig karakter, waardoor maatschappelijke onrust en/of aanzienlijke schade ontstaat’.

profielen van de traditionele en nieuwe veelpleger. Tevens speelt mee dat nieuwe veelplegers op basis van systeeminformatie in eerste instantie vaak niet in aanmerking komen voor de veelplegersaanpak, omdat zij minder dan de minimaal vereiste tien antecedenten hebben opgebouwd. Respondenten geven meerdere verklaringen voor het feit dat nieuwe veelplegers minder relevante antecedenten hebben dan traditionele veelplegers. Dit zijn:

- De kennis bij nieuwe veelplegers van politietactieken en -strategieën;
- Het regio-overstijgende karakter van de criminaliteit;
- Het calculerende karakter van de daderpopulatie.

Daarnaast speelt volgens respondenten uit sommige regio's mee dat enkel antecedenten vanaf het achttiende levensjaar worden gebruikt om te bepalen of iemand in aanmerking komt voor een veelplegersaanpak. Antecedenten tussen het twaalfde en achttiende levensjaar blijven daarmee buiten beschouwing. In de praktijk betekent dit dat een probleemjongere na het bereiken van de volwassen leeftijd uit beeld verdwijnt. Respondenten merken op dat het onder andere hierdoor lastig is om een prioriteitsstelling voor deze dadergroep te verkrijgen. Zo kan bijvoorbeeld de vraag worden gesteld of het wel noodzakelijk is om een speciale aanpak te formuleren voor een groep personen met relatief weinig antecedenten. Respondenten vinden echter unaniem dat de nieuwe veelpleger om een specifieke, integrale aanpak vraagt. Daarbij wijzen zij erop dat de aanpak van de traditionele veelpleger met name een aangelegenheid van politie en Openbaar Ministerie (OM) is, terwijl – gezien het profiel van de nieuwe veelpleger – ook andere instanties zoals de Reclassering en hulp- en zorgverlening aan zouden moeten sluiten bij de aanpak van deze dadergroep.

3.4 Resumé

Uit de gehouden focusgroepen komt naar voren dat het fenomeen van de opkomst van een nieuw type veelpleger breed gedeeld wordt. Bovendien komt het profiel van deze nieuwe veelplegers in de vier bevraagde regio's grotendeels overeen en worden nieuwe veelplegers wel getypeerd als moneymakers. Het profiel dat op basis van de focusgroepen kan worden opgetekend, vertoont in vergelijking met de traditionele veelplegers een aantal verschillen. Zo is er in het geval van de nieuwe veelplegers sprake van een jongere dadergroep, grotendeels bestaande uit etnische minderheden, die niet solistisch maar in (wisselend) groepsverband opereren. Zij doen dit met name op regionaal, bovenregionaal en/of nationaal niveau. De impact van de delicten waaraan de nieuwe veelpleger zich schuldig maakt, is door het gebruik van geweld groter. Daarnaast vertellen respondenten dat het nieuwe type veelpleger in vergelijking met de traditionele

veelpleger een beperkt aantal antecedenten heeft. Volgens verklaringen van respondenten speelt onder andere mee dat nieuwe veelplegers goed op de hoogte zijn van politietactieken en -strategieën en daarop anticiperen. Tevens kenmerkt deze dadergroep zich door een straatwise houding, waardoor bijvoorbeeld in een verhoorsituatie geen of minder resultaat wordt geboekt en verdachten worden vrijgesproken vanwege gebrek aan bewijs. Het is tot op heden dan ook een lastig in te kaderen dadergroep, hoewel in diverse regio's wel initiatieven daartoe zijn en worden ontplooid. Volgens respondenten gaat het om een dadergroep die prioriteitsstelling verdient. Vanuit het verkregen beeld moet volgens respondenten dan ook worden ingezet op een integrale aanpak.

Hoewel criminaliteit gepleegd door MOE-landers eveneens als een probleem wordt onderkend, blijkt dat MOE-landers doorgaans niet als nieuwe veelplegers worden getypeerd. Mogelijk is dit een gevolg van het feit dat personen die zich schuldig maken aan mobiel banditisme veelal geen vaste woon- of verblijfplaats hebben en derhalve de mogelijkheid ontbreekt om deze personen op lokaal niveau in beeld te krijgen en te houden. Omdat binnen dit onderzoek de politiepraktijk leidend is geweest, is derhalve geen verdere specifieke aandacht aan de groep MOE-landers besteed.

4 Nieuwe veelplegers in beeld: verschillende werkwijzen

In hoofdstuk 2 is reeds kort aan bod gekomen dat de werkwijze om nieuwe veelplegers te identificeren per eenheid verschilt. In dit hoofdstuk worden drie verschillende werkwijzen om nieuwe veelplegers in beeld te brengen kort beschreven, waarna een analyse volgt van traditionele veelplegers en personen die in de eenheden als nieuwe veelplegers zijn geïdentificeerd. Het hoofdstuk eindigt met een afsluitende beschouwing

4.1 Verschillende werkwijzen

In de eenheid Zeeland-West-Brabant wordt gewerkt met een gerichte query om nieuwe veelplegers in beeld te brengen. Bij deze query wordt geen gebruikgemaakt van informatie uit HKS, maar wel van informatie uit BVH. Gedachte achter deze query is dat nieuwe veelplegers (relatief) weinig in HKS voorkomen, maar mogelijk wel als verdachte van of betrokkene bij strafbare feiten in BVH staan vermeld.¹ De query richt zich specifiek op personen die in de afgelopen drie tot vijf jaar minimaal driemaal zijn aangehouden voor een GWOS-feit (de zogenaamde *high impact crimes*), waarbij op zijn minst eenmaal tot inverzekeringstelling is overgegaan.² Type criminaliteit, periode en (strafrechtelijke) gevolgen zijn derhalve de belangrijkste gehanteerde parameters.

-
1. Registraties in HKS hebben betrekking op strafbare feiten waarvoor vervolging is ingesteld. Bij strafbare feiten die enkel geregistreerd staan in BVH, is geen vervolging ingesteld.
 2. Respondenten uit andere regio's onderschrijven tijdens focusgroepen de gedachte dat sommige verdachten van high impact crimes als nieuwe veelplegers bestempeld zouden kunnen worden. Mede in de toenmalige politie-regio Den Haag is in het verleden een namenlijst opgesteld aan de hand van onder andere betrokkenheid bij dit type delicten (GWOS: gewelddadige woninginbraken, overvallen en straatroven).

In de eenheid Rotterdam is op basis van straatinformatie, ofwel de (lokale) kennis van politiepersoneel, een namenlijst gegenereerd. Daarbij zijn de criteria gehanteerd die ook ten behoeve van het lokale beleid gehanteerd worden. Kenmerken zijn dat het om jonge, sluwe en gewelddadige personen gaat, die de criminaliteit als loopbaan zien en burgers en politiepersoneel in de eigen wijk intimideren. Andere gehanteerde criteria zijn het zich onaantastbaar wanen en het werken vanuit vluchtige (netwerk)verbanden, waarbij sprake is van diversiteit in het type gepleegde delicten. Nieuwe veelplegers zijn vaak al (vroeg) bekend bij onder andere de politie, Jeugdzorg, de GGD.

In de eenheid Oost-Nederland zijn nieuwe veelplegers in beeld gebracht met behulp van een brede zoekslag in het politieregistratiesysteem BVH. Het doel van deze query is personen te identificeren die vaak als verdachte of betrokkene naar voren komen – ongeacht het type delict – maar niet als veelpleger gelden op basis van het aantal registraties in HKS. Een belangrijk uitsluitend criterium is dat geïdentificeerde personen (nog) niet in beeld mogen zijn bij het Landelijk programma High Impact Crime. Nadere parameters zijn ten tijde van het onderzoek nog niet geformuleerd.

4.2 Opbrengsten

Om te bekijken of de personen die als nieuwe veelplegers zijn geïdentificeerd, verschillen van traditionele veelplegers, is per werkwijze een algemene analyse uitgevoerd waar het gaat om demografische gegevens (leeftijd, nationaliteit, geslacht), modus operandi en criminele carrièrenkenmerken. De uitkomsten van deze analyse worden in de volgende subparagrafen beschreven.

4.2.1 Gerichte query

Ten behoeve van het onderzoek zijn in de eenheid Zeeland-West-Brabant met een gerichte query tien traditionele en tien nieuwe veelplegers (willekeurig) geselecteerd. Alle geselecteerde traditionele veelplegers zijn van het mannelijk geslacht. Begin 2013 zijn zij gemiddeld 41 jaar oud. De leeftijd van traditionele veelplegers ligt tussen de 26 en 69 jaar. Zeven personen hebben de Nederlandse nationaliteit, drie personen zijn allochtoon. De geselecteerde nieuwe veelplegers zijn eveneens allemaal van het mannelijk geslacht. Op één persoon na, hebben zij allen (ook) een buitenlandse – en overwegend de Marokkaanse – nationaliteit. Op 1 januari 2013 zijn zij met een gemiddelde leeftijd van 24 jaar veel jonger dan traditionele veelplegers. De jongste nieuwe veelpleger is dan 20 jaar, de oudste 27. Nieuwe veelplegers worden gemiddeld op twintigjarige leeftijd voor het laatst in HKS geregistreerd.

Uit tabel 4.1 blijkt dat traditionele veelplegers in vergelijking met nieuwe veelplegers aanzienlijk meer registraties in HKS hebben. Naast een verschil in het

aantal in HKS geregistreerde delicten, valt tevens op dat traditionele veelplegers verhoudingsgewijs veel individueel en weinig in groepen (drie personen of meer) opereren. Bij als nieuwe veelpleger getypeerde delinquenten is het aantal medeplegers meer verdeeld, waarbij delicten gepleegd door minimaal drie personen met 41 procent het meeste voorkomen.

Tabel 4.1. – HKS-registraties van nieuwe en traditionele veelplegers naar aantal medeplegers in aantallen en percentages.

	Nieuwe veelpleger (n=10)	Traditionele veelpleger (n=10)
Individueel	48 (31%)	246 (68%)
Duo	44 (28%)	78 (21%)
Groep	65 (41%)	39 (11%)
Totaal	157	363

Traditionele en nieuwe veelplegers maken zich grotendeels schuldig aan dezelfde typen delicten. Beide groepen veelplegers maken zich met 74 (traditionele veelpleger) en respectievelijk 78 procent (nieuwe veelpleger) overwegend schuldig aan vermogensdelicten, doorgaans zonder gebruik van geweld. In mindere mate komen nieuwe en traditionele veelplegers in beeld voor geweldsdelicten, met respectievelijk veertien en zestien procent. Drugs-, zeden- en verkeersdelicten of delicten in relatie tot de Wet Wapens en Munitie (WWM) komen in beide groepen vrijwel niet voor.

4.2.2 Straatinformatie

Ten behoeve van het onderzoek zijn in de eenheid Rotterdam twintig traditionele en twintig nieuwe veelplegers (willekeurig) geselecteerd. Alle geselecteerde traditionele veelplegers zijn van het mannelijke geslacht. Begin 2013 zijn zij gemiddeld 39 jaar oud. De leeftijd van traditionele veelplegers ligt tussen de 19 en 65 jaar. Dertien personen hebben de Nederlandse nationaliteit, zeven personen zijn allochtoon. De twintig geselecteerde nieuwe veelplegers zijn eveneens allemaal van het mannelijke geslacht. Met tien personen heeft de helft de Nederlandse nationaliteit; deze personen zijn meermaals van Antilliaanse achtergrond. Van de overige tien nieuwe veelplegers hebben acht personen (ook) een buitenlandse – en overwegend de Marokkaanse – nationaliteit en hebben twee personen enkel een Marokkaans paspoort. Op 1 januari 2013 zijn zij met een gemiddelde leeftijd van 22 jaar jonger dan traditionele veelplegers. De jongste nieuwe veelpleger is dan veertien jaar, de oudste 32. Nieuwe veelplegers worden gemiddeld op 22-jarige leeftijd voor het laatst in HKS geregistreerd.

Uit tabel 4.2 blijkt dat traditionele veelplegers in vergelijking met nieuwe veelplegers aanzienlijk meer registraties in HKS hebben. Naast een verschil in het aantal in HKS geregistreerde delicten, valt tevens op dat traditionele veelplegers

verhoudingsgewijs minder vaak in groepen (drie personen of meer) opereren. Als nieuwe veelpleger getypeerde delinquenten staan met name (52%) vanwege individueel gepleegde delicten in HKS geregistreerd.³

Tabel 4.2. – HKS-registraties van nieuwe en traditionele veelplegers naar aantal medeplegers in aantallen en percentages.

	Nieuwe veelpleger (n=20)	Traditionele veelpleger (n=20)
Individueel	116 (52%)	378 (65%)
Duo	51 (23%)	123 (21%)
Groep	57 (25%)	79 (14%)
Totaal	224	580

Traditionele en nieuwe veelplegers maken zich grotendeels schuldig aan hetzelfde type delicten. Beide groepen veelplegers maken zich met respectievelijk 59 (traditionele veelpleger) en 50 procent (nieuwe veelpleger) overwegend schuldig aan vermogensdelicten, doorgaans zonder gebruik van geweld. In mindere mate komen nieuwe en traditionele veelplegers in beeld voor geweldsdelicten, met respectievelijk twintig en 25 procent. De categorie overige delicten (waaronder bijvoorbeeld beledigingen vallen) bedraagt voor beide groepen dertien procent. Drugs-, zeden- en verkeersdelicten of delicten in relatie tot de WWM komen in beide groepen vrijwel niet voor.

4.2.3 Brede query

Ten behoeve van het onderzoek zijn in de eenheid Oost-Nederland tien traditionele en tien nieuwe veelplegers (willekeurig) geselecteerd. Alle geselecteerde traditionele veelplegers zijn van het mannelijke geslacht. Begin 2013 zijn zij gemiddeld 34 jaar oud. De leeftijd van traditionele veelplegers ligt tussen de 20 en 53 jaar. Zij hebben allen de Nederlandse nationaliteit; één persoon heeft tevens een Egyptisch paspoort. De geselecteerde nieuwe veelplegers zijn eveneens allemaal van het mannelijk geslacht. Op drie personen na, hebben allen de Nederlandse nationaliteit. Op 1 januari 2013 zijn zij met een gemiddelde leeftijd van 30 jaar vier jaar jonger dan traditionele veelplegers. De jongste nieuwe veelpleger is dan 21 jaar, de oudste 51. Nieuwe veelplegers worden gemiddeld op 28-jarige leeftijd voor het laatst in HKS geregistreerd.

Uit tabel 4.3 blijkt dat traditionele veelplegers in vergelijking met nieuwe veelplegers aanzienlijk meer registraties in HKS hebben. Naast een verschil in het

3. Hier speelt mogelijk mee dat nieuwe veelplegers onder andere vanwege het dealen van drugs worden aangehouden. Dit is veelal een delict dat niet in groepen gepleegd wordt.

aantal in HKS geregistreerde delicten, valt tevens op dat traditionele veelplegers verhoudingsgewijs veel individueel en weinig in groepen (drie personen of meer) opereren. Hoewel de percentages bij nieuwe veelplegers anders verdeeld zijn, blijken delicten ook binnen deze dadergroep met name (47%) individueel en in mindere mate in groepen (22%) te worden gepleegd.

Tabel 4.3. – HKS-registraties van nieuwe en traditionele veelplegers naar aantal medeplegers in aantallen en percentages.

	Nieuwe veelpleger (n=10)	Traditionele veelpleger (n=10)
Individueel	122 (47%)	302 (71%)
Duo	81 (31%)	90 (21%)
Groep	57 (22%)	35 (8%)
Totaal	260	427

Qua delicttypen waaraan traditionele en nieuwe veelplegers zich schuldig maken, zijn enkele verschillen te benoemen. Nieuwe veelplegers maken zich met 58 procent van alle in HKS geregistreerde delicten verhoudingsgewijs minder vaak schuldig aan vermogensdelicten dan traditionele veelplegers (80%). Andersom plegen nieuwe veelplegers verhoudingsgewijs (26 procent versus 7 procent) vaker dan traditionele veelplegers geweldsdelicten. In beide groepen komen drugs-, zeden- en verkeersdelicten of delicten in relatie tot de WWM vrijwel niet voor.

4.3 Afsluitende beschouwing

Tijdens de focusgroepen (zie hoofdstuk 3) is vastgesteld dat er tussen de eenheden onderling sprake is van een breed gedeeld profiel als het gaat om de kenmerken en achtergronden van de nieuwe veelplegers. Dit profiel en verschillen met traditionele veelplegers komen tevens terug in de algemene analyse op basis van HKS. Zo plegen nieuwe veelplegers in alle eenheden vaker in samenwerking met anderen (duo's of groepen) delicten, terwijl traditionele veelplegers met name individueel betrokken zijn bij delicten en bovendien meer geregistreerde delicten hebben gepleegd. Daarnaast blijkt dat nieuwe veelplegers vaker van buitenlandse komaf en jonger zijn dan traditionele veelplegers.

Tegelijkertijd is belangrijk om op te merken dat het profiel dat met de algemene analyse van nieuwe veelplegers kan worden opgetekend, tussen de eenheden verschilt.

Het gaat tussen de eenheden onderling om de volgende verschillen:

- De gemiddelde leeftijd, leeftijdsrange en nationaliteit van nieuwe veelplegers;
- Het aantal HKS-registraties waarvoor de groep in zijn geheel verantwoordelijk is;
- De mate waarin nieuwe veelplegers zich schuldig maken aan delicten in (wisselend) groepsverband;
- Het type delicten waaraan nieuwe veelplegers zich schuldig maken;

Deze 'ruis' is mogelijk toe te wijzen aan de verschillende manieren waarop nieuwe veelplegers in de betreffende regio's in beeld zijn gebracht. De vraag is dan ook of al deze personen daadwerkelijk als nieuwe veelplegers te typeren zijn. In het volgende hoofdstuk wordt een diepteanalyse uitgevoerd van deze groep. Om te bewerkstelligen dat deze diepteanalyse zich exclusief richt op nieuwe veelplegers en niet op andere groepen, is het – gezien de uitkomsten van de algemene analyse – van belang een nadere selectie te maken binnen de groep personen die in de eenheden als nieuwe veelplegers zijn aangemerkt.

Tijdens de focusgroepen genoemde kenmerkende eigenschappen van nieuwe veelplegers kunnen hierbij behulpzaam zijn. Het gaat dan om de volgende kenmerken:

- Het met name plegen van delicten die gericht zijn op financieel gewin;
- Crimineel actief zijn binnen en buiten de eigen woonplaats en/of regio;
- Het plegen van delicten in (wisselende) samenwerkingsverbanden van duo's of groepen;
- Kennis hebben over en het tegenwerken van de opsporing door de politie;
- Het hanteren van een luxe levensstijl en/of zich dusdanig profileren;
- Het categorisch ontkennen van gepleegde delicten en/of zich beroepen op het zwijgrecht in verhoorsituaties (inclusief sociaal verhoor).

Teneinde nieuwe veelplegers te kunnen identificeren, is bekeken in welke mate de 40 mogelijke nieuwe veelplegers aan deze criteria voldoen. Daartoe is gebruik gemaakt van politie-informatie over deze personen in BVH en bij de drie Reclasseringsorganisaties (3RO) beschikbare informatie. Personen zijn als nieuwe veelplegers getypeerd wanneer zij aan minimaal vier van de zes tijdens de focusgroepen genoemde criteria voldoen. Tevens is één exclusiecriteria gehanteerd,

namelijk dat personen in de geraadpleegde documentatie (in het verleden) niet als veelpleger zijn benoemd.⁴

Van de tien mogelijke nieuwe veelplegers die met een brede query in beeld zijn gebracht, blijken drie personen te voldoen aan de criteria voor nieuwe veelplegers. De tien personen die met de gerichte query als nieuwe veelplegers worden aangemerkt, voldoen vrijwel allemaal (n=8) aan de gestelde criteria. Op basis van straatinformatie zijn elf van de 20 personen als nieuwe veelplegers te typeren. In totaal komen derhalve 22 nieuwe veelplegers in beeld voor de diepteanalyse. Gezien dit in aantal relatief beperkte personen, zal deze diepteanalyse met name kwalitatief van aard zijn en moeten conclusies ook in dat licht worden beschouwd.

4. Van de 40 personen staan twee personen bekend als veelpleger of hebben zij als dusdanig bekend gestaan. Deze personen scoorden overigens te weinig punten om als nieuwe veelpleger te kunnen worden aangemerkt.

5 Crimineel gedrag van de nieuwe veelpleger

In dit hoofdstuk geven we op basis van 22 personen een beeld van de criminele carrière van de nieuwe veelplegers. Voor deze – in omvang bescheiden – analyse hebben we politiegegevens en informatie van de drie Reclasseringsorganisaties (3RO) gebruikt. In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk worden de criminele carrière van nieuwe veelplegers en verschillende aspecten van de modus operandi (kwalitatief) beschreven. Het hoofdstuk besluit met een resumé.

5.1 Criminele carrière

De 22 in het onderzoek betrokken nieuwe veelplegers hebben overwegend een andere dan de Nederlandse etniciteit. De helft van hen is van Marokkaanse komaf; vier nieuwe veelplegers zijn van Nederlandse origine. Zij staan in totaal 341 keer geregistreerd in HKS. Dit betekent dat personen die als nieuwe veelplegers aange merkt kunnen worden, gemiddeld vijftien keer in dit systeem voorkomen. Wel moet hierbij worden opgemerkt dat het aantal registraties tussen personen behoorlijk uiteenloopt: zo heeft één persoon slechts twee antecedenten in HKS, terwijl een ander er 69 heeft. De gemiddelde leeftijd ten tijde van de laatste HKS-registratie betreft 21 jaar, het eerste delict wordt op gemiddeld veertienjarige leeftijd geregistreerd. Gemiddeld zijn nieuwe veelplegers 23 jaar oud.

Uit tabel 5.1 blijkt dat alle nieuwe veelplegers met name (60%) vermogensdelicten plegen. Een minderheid daarvan gaat gepaard met geweld, zoals bijvoorbeeld bij straatroof en (woning)overvallen het geval is. Drugsdelicten komen relatief weinig voor, maar kunnen ook gericht zijn op financieel gewin. Met name nieuwe veelplegers uit de eenheid Rotterdam worden in verband gebracht met de handel in verdovende middelen. Daarnaast heeft een relatief groot aantal van de geregistreerde feiten betrekking op geweldsdelicten. Dit betekent dat antecedenten van nieuwe veelplegers in meer dan een kwart van de gevallen een geweldscomponent kennen. Nieuwe veelplegers schuwen geweld dan ook zeker niet.

Tabel 5.1. – Antecedenten in HKS van nieuwe veelplegers per categorie in aantallen en percentages.

Delictcategorie	Aantal	Percentage
Vermogen	206	60,4
zonder geweld	179	52,5
met geweld	27	7,9
Geweld	67	19,6
Drugs	6	1,8
Verkeer	11	3,2
Wapens	2	0,6
Zeden	1	0,3
Overig	48	14
Totaal	341	100

Criminele ontwikkeling

Tussen de nieuwe veelplegers is een duidelijk onderscheid te maken waar het gaat om de ernst van de delicten waaraan zij zich schuldig maken. Sommigen maken zich uitsluitend schuldig aan relatief in ernst beperkte vormen van vermogenscriminaliteit, zoals woning- en bedrijfsinbraken. Hun jonge leeftijd, en daaraan gekoppeld het ontbreken van kennis en mogelijkheden, kan hiervoor een verklaring zijn. Bij enkelen bestaat overigens wel de intentie om stappen te zetten richting ernstiger delicten. Eén van deze jonge nieuwe veelplegers komt bijvoorbeeld in beeld vanwege het treffen van voorbereidingshandelingen voor een overval op een tankstation en een juwelier. Anderen hebben daarentegen al stappen gezet richting de zwaardere criminaliteit. In plaats van willekeurige woning- en bedrijfsinbraken richten zij zich op vermogensdelicten waarbij de kans op een hoge buit groot is. Het gaat dan onder andere om ramkraken en op basis van tips uitgevoerde overvallen op bedrijven en woningen. Meerdere van hen zijn aangetroffen met grote sommen contant geld. In één geval zat dit geld in een koffer die afkomstig was van een geldwagen (een zogenaamde ‘plofkoffer’), in een ander geval bleek het geld in verband gebracht te kunnen worden met een professionele inbraak waarbij tienduizenden euro’s buitgemaakt waren.

5.2 Modus operandi

In deze paragraaf gaan we nader in op de modus operandi van nieuwe veelplegers. Achtereenvolgens wordt stilgestaan bij de samenwerkingsverbanden, de mobiliteit en de werkwijzen van nieuwe veelplegers. Tot slot bespreken we de kennis van nieuwe veelplegers over politietactieken.

Wisselende samenwerkingsverbanden

Circa driekwart van de antecedenten van nieuwe veelplegers heeft betrekking op delicten waarbij duo's of groepen (drie of meer personen) betrokken zijn. Nieuwe veelplegers komen derhalve met name in beeld bij politie en Justitie vanwege groepsdelicten. Vooral bij vermogensdelicten opereren nieuwe veelplegers in duo's of groepen. Wanneer zij een voertuig willen stelen, zijn zij bijvoorbeeld vaak in duo's op pad: één persoon kan dan in het gestolen voertuig terugrijden, de ander rijdt terug in het voertuig waarmee ze gekomen zijn.

Hoewel sommige nieuwe veelplegers herhaaldelijk met elkaar samenwerken, zijn er geen vaste samenwerkingsverbanden met een duidelijke structuur. Hoe de ze wisselende samenwerkingsverbanden tot stand komen, is onduidelijk. Wel blijkt dat nieuwe veelplegers elkaar ontmoeten op bekende pleinen in grotere steden en hier ook over criminele activiteiten gesproken wordt (zie ook 6.1). Daarnaast worden (te ondernemen) criminele activiteiten via de mobiele telefoon (digitaal) besproken.

Vertrouwen binnen deze samenwerkingsverbanden is een randvoorwaarde; derhalve wordt regelmatig aansluiting gezocht bij goede vrienden en/of familieleden die ook een procriminele houding hebben. Som kan dit leiden tot een sterk verband tussen een daling van de criminele activiteiten en detentie van familieleden.

“In 2010 is het een periode opvallend stil, mogelijk vanwege het feit dat de broer van betrokkene op dat moment in detentie zit. In 2011, wanneer deze weer op vrije voeten is, regent het weer registraties die met name gerelateerd zijn aan overlast. Daarnaast wordt betrokkene in verband gebracht met een poging tot inbraak en het treffen van voorbereidingshandelingen voor een overval.” (Bron: Reclassering)

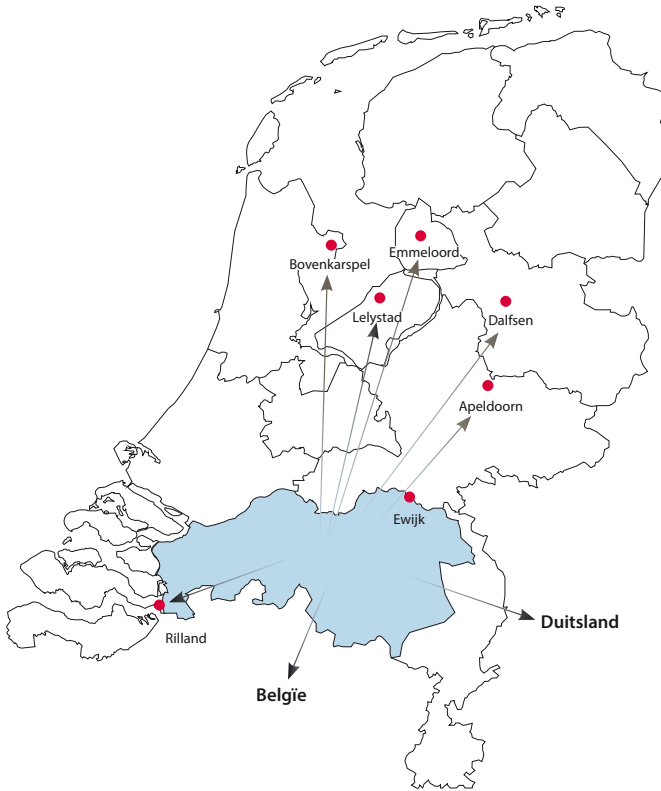
Mobiliteit

Uit de dossieranalyse blijkt dat meer dan de helft van de nieuwe veelplegers (55%) binnen en buiten het politiedistrict waar zij wonen, actief is. Met name de nieuwe veelplegers uit Brabant opereren buiten hun woonplaats en kunnen het ook 'over de grens' zoeken (zie figuur 5.1). De nieuwe veelplegers uit de andere regio's opereren vaker lokaal. Het type delicten dat gepleegd wordt, biedt een eerste mogelijke verklaring voor deze bevinding. Zo hebben Rotterdamse nieuwe veelplegers in hun thuisstad reeds een grote afzetmarkt voor drugs en hoeven zij hun werkterrein derhalve niet te verbreden. Mogelijk speelt bij Brabantse nieuwe veelplegers een risico-afweging mee. Hier heeft de politie meer aandacht voor een aantal bekende nieuwe veelplegers. Dit kan ertoe leiden dat deze personen hun werkterrein verbreden.¹

1. Gezien de kleine aantallen is het vanzelfsprekend wel de vraag hoe representatief deze bevinding is.

“Betrokkenen kwamen vanaf Emmeloord aangereden. De inzittenden bleken in Brabant te wonen en vertelden een vriend te gaan halen maar de weg kwijt te zijn. Hoe die vriend heette en waar hij woonde, wilden zij niet zeggen. In de auto zelf hebben we niets aangetroffen. De auto is vervolgens richting Lelystad gereden; zij hebben niemand meer opgehaald.” (Bron: politiemutatie)

Figuur 5.1. – Mobiliteit van nieuwe veelplegers uit Brabant.

Werkwijze

Eerder in dit hoofdstuk kwam reeds aan bod dat nieuwe veelplegers zich met name schuldig maken aan vermogens- en in mindere mate aan geweldsdelicten. De mate van kunde die achter vermogenscriminaliteit schuilgaat, verschilt. Soms wordt simpelweg een steen door een ruit gegooid of een raam geforceerd. In andere gevallen wordt professioneel te werk gegaan en gaan verschillende voorbereidingshandelingen aan het eigenlijke delict vooraf. Soms zijn dit andersoortige delicten, bijvoorbeeld om middelen als wapens en voertuigen te verkrijgen. Dit geldt bijvoorbeeld voor het stelen van auto's met het oog op het plegen van ramkraken en overvallen (zie ook Ferwerda, Van Ham & Bremmers, 2010) maar ook voor sommige

inbraken. Zo wordt bijvoorbeeld ingebroken bij een verlofhouder² om vuurwapens te bemachtigen. Degelijke vormen van criminaliteit kunnen in deze gevallen dan ook ondermijnend werken. Ook wordt geïnvesteerd in specifieke kennis en eventueel benodigd professioneel materieel.

“De woning is betreden middels de Bulgaarse methode. De slotplaat was verwijderd en de cilinder was eruit gehaald. Een getuige vertelde dat er twee personen in de woning aanwezig geweest zijn. Vermoedelijk hebben er twee verdachten op de uitkijk gestaan.” (Bron: politiemutatie)

“In de auto lag een tang met een halfronde kop en oranje handvatten. Op de tang stond het opschrift key cutter. Hoewel ik twijfelde aan de verklaring van de betrokkene over de functie van het apparaat, zag ik geen aanleiding om deze tang in beslag te nemen. Na onderzoek op internet bleek echter dat dit werktuig gebruikt wordt om blanco sleutels op maat te knippen. Betrokkene wordt in verband gebracht met meerdere auto-inbraken.” (Bron: politiemutatie)

Een specifieke, kenmerkende werkwijze van drugsrunners is dat zij de auto's die zij huren contant betalen; zij hoeven dan geen gegevens achter te laten. Ook komt het voor dat zij katvangers de auto laten huren. In beide gevallen deert inbeslagname van de auto hen dan niet (zie ook Van Wijk en Bremmers, 2011). Drugsrunners richten zich specifiek op drugskopers uit met name België, Duitsland en Frankrijk. Zij zoeken op de snelweg naar auto's waarvan de nummerborden afkomstig zijn uit deze landen en halen daarbij soms levensgevaarlijke capriolen uit om de aandacht van deze personen te trekken en hen te leiden naar een locatie waar een deal gesloten kan worden.

“Tijdens een actie op drugsrunners twee auto's van een verhuurbedrijf gesignaleerd. Deze auto's vertoonden snelheidswisselingen tussen de 70 en 140 km/h. Op de A20 remde de auto hard bij een afslag en schoof drie banen naar rechts op om deze afslag te kunnen halen.” (Bron: politiemutatie)

Naast vermogensdelicten zijn nieuwe veelplegers ook met enige regelmaat betrokken bij geweldsdelicten. Soms is dit instrumenteel van aard (bv. om af te dwingen dat een slachtoffer aan de eisen van een nieuwe veelpleger voldoet), maar soms spelen ook emoties een belangrijke rol. In meerdere gevallen kan dit zeer intimiderend

2. Een persoon die in bezit is van een vergunning om legaal vuurwapens in bezit te hebben.

zijn voor slachtoffers, te meer wanneer dit geweld plaatsvindt wanneer slachtoffers in het kader van hun werkzaamheden met nieuwe veelplegers te maken hebben.

“Een bedreigde portier doet aangifte. Hij vertelt dat hij twee personen niet naar binnen wil laten omdat hij de betrokken personen niet kent. De verdachte liep toen bij hem vandaan en zei “moet ik laten zien wie ik ben”? Hij pakte toen een klein pistool uit zijn sok en hield deze op buikhoogte met de loop naar mij toe gericht. Hij zei daarbij: “Dit laat jou zien wie ik ben”.”(Bron: politiemutatie)

“Na de uitleg over het project vroeg betrokkene op agressieve toon; “waar moet ik gaan werken”? Nogmaals vertelden wij hem dat hij buitenwerkzaamheden diende te verrichten. Betrokkene zei toen: “Wat? Dat doe je expres! Alleen maar omdat ik zo’n toon tegen je heb aangeslagen, vuil kankerwif!” Vervolgens stond betrokkene op.” (Bron: Reclassering)

“Na staandehouding gedraagt betrokkene zich recalcitrant. Tijdens het gesprek op straat spreekt hij meermaals over het privévoertuig van collega K., die ook ter plekke is. Zijn omschrijving van dit voertuig klopte. Hij zei steeds: “Jij hebt toch die blauwe Volkswagen? Mooie auto. Ja, misschien kom ik die nog wel een keer tegen”. Betrokkene herhaalt dit meerdere malen.” (Bron: politiemutatie)

Kennis over politietactieken

Bij nieuwe veelplegers is kennis voorhanden over de wijze waarop de politie criminële activiteiten probeert op te sporen. Derhalve proberen zij deze opsporing actief tegen te werken. Drugsrunners passen zich in hun werkwijze bijvoorbeeld continu aan op basis van de acties en werkwijzen van de politie. Zij worden onder andere gesignaleerd en aangehouden in auto’s van verhuurbedrijven en leasemaatschappijen (zie ook Van Wijk & Bremmers, 2011).

Verschillende voorbeelden laten zien dat nieuwe veelplegers zich met name bewust zijn van de tap- en opsporingsmogelijkheden van de opsporingsdiensten. Enkele nieuwe veelplegers beschikken over veel verschillende telefoonnummers en/of veranderen veelvuldig van nummer of telefoon, bijvoorbeeld door deze onderling uit te wisselen. Hiermee proberen zij te voorkomen dat hun gesprekken worden opgenomen. Ook lezen we meermaals dat een nieuwe veelpleger bij zijn aanhouding gelegenheid ziet zijn telefoon uit elkaar te halen c.q. onbruikbaar te maken. Een *chat* tussen een nieuwe veelpleger en iemand die hem aanbiedt mee te gaan met een ‘klus’, laat tevens zien dat bewust wordt stilgestaan bij bestaande mogelijkheden om chats achteraf uit te lezen.

O -> onbekend gebleven persoon, NVP -> nieuwe veelpleger

O: "Alleen jij komt mee. Ik geef jou deze taak en als jij die niet wilt, gun ik hem iemand anders."

NVP: "Wat bedoel je daarmee?"

O: "Hetzelfde antwoord als ik de vorige keer gegeven heb. Ja of nee?"

NVP: "Denk na voordat je die vraag stelt. Met wie en hoeveel doekoe (geld, red.)?"

O: "2 pinpassen en een waggie (auto, red.)."

NVP: "Ik snap jou niet. Ik studeer en weet niet waar je het over hebt. Je hebt de verkeerde persoon voor je denk ik, denk na."

Hoewel nieuwe veelplegers (enige) kennis hebben van opsporingsmiddelen, -tactieken en -strategieën van de politie en om deze reden voorzichtig zijn met het hantieren van telecommunicatie, gaan zij soms ook laks te werk waardoor zij onbedoeld in beeld komen bij de politie.

"Betrokkene was niet handsfree aan het bellen tijdens het rijden en had zijn gordel niet om. Het voertuig bleek geen geldige APK meer te hebben en betrokkene kon zich niet identificeren. Op het bureau bleek dat hij voor €2.000 aan boetes had openstaan. De telefoon die hij bij zich had, bleek gestolen." (Bron: politiemutatie)

"In het kader van de Wegenverkeerswet controleerden wij een auto. Eén van de drie bijrijders kon zich desgevraagd niet legitimeren. Bij een fouillering vond ik in de binnenzak van zijn jas een paspoort. Dit paspoort stond niet op naam en betrokkene had geen duidelijke verklaring voor het in bezit hebben van dit paspoort. Derhalve heb ik betrokkene aangehouden. Het paspoort bleek gestolen tijdens een diefstal uit een auto." (Bron: politiemutatie)

Eenmaal aangehouden, blijkt dit voor nieuwe veelplegers vaak niet de eerste keer te zijn; in sommige gevallen hebben zij een voorkeursadvocaat. Veel nieuwe veelplegers ontkennen de ten laste gelegde delicten vrijwel altijd stelselmatig, ook wanneer er duidelijk bewijs voor hun betrokkenheid aanwezig is in de vorm van camerabeelden of wel verklarende medeverdachten, of beroepen zich standaard op hun zwijgrecht. Dit betekent in de praktijk dat de bewijslast volledig afhankelijk is van de reeds bij de politie en het Openbaar Ministerie (OM) bekende informatie. Deze bewijslast wordt niet altijd als voldoende sluitend beoordeeld, met als gevolg dat nieuwe veelplegers – ondanks belastende verklaringen of positieve identificaties aan de hand van camerabeelden – niet altijd strafrechtelijk vervolgd worden voor hun daden.

“Betrokkene wordt verdacht van straatroof. Hij weigert een verklaring af te leggen omdat hij hier naar eigen zeggen niets mee te maken heeft. Ook in een andere zaak rondom afpersing en beroving blijft hij ontkennen, ondanks het feit dat meerdere personen een verklaring over zijn betrokkenheid hebben afgelegd en hij herkenbaar op camerabeelden staat.” (Bron: politiemutatie)

“Betrokkene verklaart niks te weten over een zware mishandeling in het uitgaansleven, waarbij het slachtoffer is gestoken en gesneden met een mes: Wat doe ik hier? Ik heb wel wat anders te doen. Waarom zit ik hier als je geen bewijs hebt?” (Bron: politiemutatie)

Eenmaal aangehouden en veroordeeld, is bij nieuwe veelplegers meermaals sprake van een negatieve houding ten opzichte van overheidsinstanties. Wanneer zij veroordeeld zijn, houden zij zich lang niet altijd aan de bijzondere voorwaarden die zijn opgelegd en willen zij ook niet meewerken aan het toezicht op de bijzondere voorwaarden door de Reclassering. Feitelijk betekent dit dat nieuwe veelplegers zo min mogelijk bemoeienis van buitenaf willen.

“Betrokkene weigert sinds 2010 stelselmatig medewerking te verlenen aan het opstellen van rapportages in het kader van strafzaken. Een schorsingstoezicht is negatief retour gestuurd. Er is sprake van een negatieve houding als het gaat om begeleiding en behandeling.” (Bron: Reclassering)

5.3 Resumé

Op basis van een dossieronderzoek onder 22 nieuwe veelplegers, lijken nieuwe veelplegers met een gemiddelde leeftijd van 23 jaar als jongvolwassene getypeerd te kunnen worden en overwegend een niet-Nederlandse achtergrond te hebben. Vermogensdelicten, maar ook delicten met een geweldscomponent, komen relatief veel voor onder deze groep. Gepleegde delicten zijn voor zover bekend vaak gericht op financieel gewin en worden op basis van de voorhanden zijnde registraties veelal in duo's of groepen gepleegd. Regelmatig gebeurt dit ook buiten de eigen woonregio. Soms betreft het relatief simpele delicten als een woninginbraak, in andere gevallen vergen delicten meer voorbereiding (zoals ramkraken). Uit de gedragingen van sommige nieuwe veelplegers kan worden afgeleid dat zij de stap naar de zware criminaliteit gezet hebben – zij werken bijvoorbeeld met professionele apparatuur en schuwen heftige vormen van geweld niet – of hiertoe de intentie hebben.

Nieuwe veelplegers komen vanaf de vroege puberteit bij de politie in beeld; gemiddeld genomen vindt de laatste HKS-registratie plaats op 21-jarige leeftijd. Mogelijk speelt hierbij mee dat nieuwe veelplegers zich naarmate zij ouder worden

bewuster worden van tap- en opsporingsmogelijkheden van de politie en hiermee in hun handelen rekening houden. Vanwege het consequent ontkennen van welke betrokkenheid bij delicten dan ook – ondanks veel bewijslast – en het weigeren mee te werken aan onderzoeken van de Reclassering of andere instanties, blijken zij bovendien moeilijk grijpbaar.

6 Psychosociale problematiek en persoonskenmerken

In dit hoofdstuk komen psychosociale problematiek en persoonskenmerken van 22 nieuwe veelplegers aan bod.¹ Achtereenvolgens bespreken we de onderwerpen wonen, huisvesting en gezin, opleiding en financiën, en persoonskenmerken.

6.1 Wonen, huisvesting en gezin

Uit dossieronderzoek blijkt dat vijftien nieuwe veelplegers problematisch gedrag vertonen of hebben vertoond binnen de gezinssituatie. Soms proberen ouders het gedrag van hun kinderen wel te beïnvloeden, maar is dit tevergeefs: zij zijn ‘pedagogisch onmachtig’. De nieuwe veelplegers gaan hun eigen gang en trekken zich in deze gevallen niets aan van de regels die gelden binnen het gezin. Ouders schamen zich voor het gedrag van hun kind op het moment dat deze in aanraking komt met politie en/of justitie maar hebben soms ook geen idee hebben wat hun kind buitenshuis doet.

*“We hebben vader met verschillende voorbeelden duidelijk gemaakt waarom zijn kinderen bij ons in beeld blijven komen. Hij schrok hier zichtbaar van en vertelde dit met zijn zoons te gaan bespreken: zolang zij in zijn huis wonen, moeten zij zich houden aan de regels die hij stelt. Hij gaf aan blij te zijn geweest met ons gesprek.”
(Bron: politiemutatie)*

Mogelijk spreken ouders hun kind niet (langer) aan op diens normovertredend en criminele gedrag uit angst. Er zijn minimaal vijf gevallen bekend waarbij de nieuwe veelpleger verbaal of fysiek agressief gedrag vertoont richting ouders en/of familieleden. Dit leidt bij instanties tot vermoedens dat de familie bang is voor de nieu-

1. Zie hoofdstuk 2 voor de methodische verantwoording.

we veelpleger. Wel blijkt dat ouders in enkele gevallen weigeren hun kind nog in huis te nemen of wordt het kind door instanties in een internaat of jeugdinstelling geplaatst.

“Betrokkene woont samen met een jonger broertje en zusje bij zijn ouders. Oudere broers en zussen wonen zelfstandig. Hoewel de familie zelf ontkent dat er sprake is van problemen binnen het gezin, is betrokkene in het verleden wel gearresteerd wegens mishandeling van zijn zus. De aangifte die zijn zus daarvan gedaan heeft, is later door de familie ingetrokken.” (Bron: Reclassering)

Tegenover pedagogisch onmachtige ouders, staan de pedagogisch onverschillige ouders. Het gaat in dit geval om ouders die binnenshuis geen of weinig regels stellen en het gedrag van hun kind niet corrigeren. Deze onverschilligheid is ook terug te zien in de houding die ouders aannemen ten opzichte van de criminele activiteiten die hun kind ontplooit. Soms zijn zij hier zelf actief bij betrokken, en heeft de hele familie of een groot deel daarvan antecedenten bij politie en Justitie. In andere gevallen profiteren de familieleden direct van de criminele activiteiten van hun kind of bestaat het sterke vermoeden daarvan. Het gaat hierbij onder andere om drugshandel, vermogensdelicten en het misbruik maken van subsidies en uitkeringen. Jongere broers van nieuwe veelplegers kunnen worden meegetrokken in dit criminaliteitspatroon.

“Vanuit de basisschool kwamen signalen binnen dat de drie jongste kinderen van de familie F. regelmatig voor de oudere broers op pad gaan. Ze gaan dan kranten rondbrengen en moeten vervolgens in auto’s kijken of daarin waardevolle spullen liggen. Wanneer zij iets vinden, geven zij dit aan hun broers door. Deze komen later terug om in te breken.” (Bron: politiemutatie)

“Voor zover bekend maakt deze familie via allerlei wegen misbruik van subsidies en uitkeringen. Een aantal personen van dit gezin is aangehouden vanwege het in bezit hebben van een grote hoeveelheid drugs en geld (duizenden euro’s contant). De zonen komen steeds vaker in beeld vanwege woninginbraken.” (Bron: politiemutatie)

Daarnaast speelt mee dat de allochtone ouders van de veelplegers vaak op het standpunt staan dat de samenleving voor een deel verantwoordelijk is voor de opvoeding van hun kinderen en daarmee ook voor het gedrag van hun kinderen buitenshuis. Dit betekent dat in huis strikte regels worden gesteld, maar er ook van uitgegaan wordt dat andere mensen hun kinderen buitenshuis indien nodig corrigeren. In hun jeugd worden veel nieuwe veelplegers geassocieerd met een problematische jeugd-

groep², en dan met name een criminele. De nieuwe veelplegers ontmoeten elkaar op bij de politie bekende pleinen in de steden. Instanties als de Reclassering maken zich dan ook zorgen om het sociale milieu waarin nieuwe veelplegers op straat en/of buitenshuis verkeren.

“Naaste vrienden zijn jongens met een fors aantal antecedenten. Andere leden van een muziekgroep waar hij in zit, zitten momenteel gedetineerd vanwege het plegen van gewapende overvallen. Zijn sociale omgeving is dan ook een zorg.”
(Bron: Reclassering)

Wanneer nieuwe veelplegers eenmaal uit huis zijn, blijkt dat zij veel van woonlocatie kunnen wisselen. Het komt bijvoorbeeld voor dat ze ingeschreven staan op een adres waar ze niet woonachtig zijn. Ze kunnen verblijven bij een vriendin, vrienden of familieleden. Dit leidt ertoe dat instanties het zicht op nieuwe veelplegers ten dele kunnen verliezen en illustreert daarmee ook de ongrijpbaarheid van deze dadergroep. Over eventuele relaties is in vijf gevallen informatie gevonden. In alle gevallen is sprake (geweest) van huiselijk geweld.

“E. heeft een langdurige relatie gehad met zijn vriendin. Wanneer S. de relatie beëindigt, duikt zij onder. E. heeft aangegeven dat hij haar als zijn bezit ziet en het nooit toe zal staan dat zij hem zonder zijn toestemming verlaat. Hij heeft gedreigd haar ouders in dat geval te zullen vermoorden. De wijkagent acht deze dreiging reëel.” (Bron: politiemutatie)

6.2 Opleiding en financiën

In ieder geval veertien van de 22 nieuwe veelplegers kennen problemen als het gaat om de binding met en het gedrag op school. De schoolcarrière raakt onder andere onderbroken door gedragsproblemen, spijbelgedrag en detentie. Gedragsproblemen manifesteren zich onder andere in agressie tegen docenten en medeleerlingen. Docenten uiten dan ook meermaals hun zorgen – ook richting de politie – over dit gedrag. Uiteindelijk behalen enkele nieuwe veelplegers een (deel)certificaat, waarmee zij bijvoorbeeld specifieke werkzaamheden in de bouw mogen vervullen. Het gros heeft voor zover bekend echter geen enkel diploma behaald.

2. Het gaat in dit geval om groepen die zich in het publieke domein schuldig maken aan overlast en criminaliteit. Zie Ferwerda en Van Ham (2010) voor meer informatie.

“Na de basisschool is hij naar een ZMOK-school gegaan. Tot zijn veertiende heeft hij hier onderwijs gevolgd; toen moest hij noodgedwongen stoppen vanwege detentie. Ook later in zijn puberteit kreeg hij meermaals jeugddetentie opgelegd, wat tot diverse onderbrekingen in de schoolcarrière heeft geleid.” (Bron: RISC)

“Vanuit school ontving ik een bericht dat men T. had zien rijden in een auto. Hij is zeventien jaar en dus niet in het bezit van een geldig rijbewijs. Betrokkene zou enkele malen rond school hebben gereden en onder het rijden een joint hebben gerookt.” (Bron: politiemutatie)

De meeste nieuwe veelplegers hebben geen (stabiele) werkbetrekking. Circa een derde van de nieuwe veelplegers heeft dan ook schulden. Het gaat daarbij met name om niet-betaalde boetes en achterstanden in het betalen van de zorgverzekering en telefoonrekeningen. Niettemin is over vrijwel alle nieuwe veelplegers (n=18) informatie gevonden die wijst op het hanteren van een luxe levensstijl. Meerdere mutaties illustreren dat nieuwe veelplegers in ieder geval op sommige momenten over veel (contant) geld beschikken, dure kleding kopen, uitgaan in exclusieve horecagelegenheden en/of rondrijden in dure auto's die onbetaalbaar zijn voor personen zonder werkbetrekking. Boetes betalen zij meestal pas wanneer zij door de politie staande worden gehouden en voor de keuze gesteld worden om de boete te betalen of in hechtenis gesteld te worden.

“Wij troffen betrokkene na een ruzie in een exclusieve horecagelegenheid met een bloedende wond op zijn achterhoofd aan. In een schoudertasje dat op de grond lag, zat circa €3.000 in coupures van 50 euro en vonden wij drie mobiele telefoons. Betrokkene heeft geen verklaring afgelegd. Wel vertelde hij ons dat in deze horecagelegenheid flessen wijn minimaal €250 kosten.” (Bron: politiemutatie)

“Wij zagen C. rijden in de auto en hielden hem staande omdat hij nog een bedrag van €1.542 had openstaan. Hij vertelde contant te kunnen betalen en toonde ons drie biljetten van 500 euro. Op onze vraag hoe hij aan dit geld kwam, vertelde hij dat hij werkte en nog veel meer geld had.” (Bron: politiemutaties)

“B. staat bekend als drugsrunner. Ten tijde van de aanhouding bleek hij een enorme hoeveelheid geld contant bij zich te hebben. In totaal bleken de gevonden coupures een waarde van €19.000 te vertegenwoordigen.” (Bron: politiemutatie)

In de praktijk betekent dit dat nieuwe veelplegers zonder opleiding en vaste werkbetrekking forse schulden kunnen hebben bij verschillende (overheids)instanties en tegelijkertijd een luxe levensstijl bekostigen van met criminele activiteiten gegene-

reerd inkomen. Het geldt dat nieuwe veelplegers op zak hebben en het direct kunnen uitgeven daarvan aan luxe artikelen, lijkt voor hen dan ook belangrijker te zijn dan het aflossen van openstaande schulden. Middelengebruik lijkt binnen de levensstijl van nieuwe veelplegers overigens een beperkte rol te spelen. Hoewel het middelengebruik soms fors kan zijn, is van verslaving en/of misbruik slechts in enkele gevallen sprake. Zo heeft circa de helft (45%) van de nieuwe veelplegers wel eens softdrugs gebruikt, maar zijn er bij slechts enkelen (n=3) indicaties voor een softdrugsverslaving. Indicaties voor een alcoholverslaving (n=2) en een verslaving aan harddrugs (n=1) komen eveneens weinig voor. Hierbij moet worden opgemerkt dat informatie over dit onderwerp slechts in beperkte mate aanwezig is.

6.3 Persoonskenmerken

Omdat nieuwe veelplegers veelal actief proberen buiten het zicht van instanties te blijven en weigeren mee te werken aan onderzoek, is er slechts beperkt zicht op de persoonskenmerken van nieuwe veelplegers. Het intelligentiequotiënt (IQ) wordt gezien als een belangrijke indicator van het cognitief functioneren. Een IQ dat tussen 90 en 110 ligt, wordt als gemiddeld beschouwd (Resing & Blok, 2002). Mensen met een hogere score zijn (hoog)begaafd, personen met een lager IQ gelden als benedengemiddeld (80-90) of zwakbegaafd (<80). Bij drie van de 22 nieuwe veelplegers is een IQ bekend. Twee van hen functioneren met respectievelijke scores van 71 en 78 op een zwakbegaafd niveau. De derde persoon heeft een gemiddeld IQ van 100. Bij drie andere personen spreken reclasseringswerkers over het cognitief functioneren zonder dat er een IQ-test is uitgevoerd. Bij deze drie personen vermoeden de reclasseringswerkers dat hun cliënten functioneren op een benedengemiddeld of zwakbegaafd niveau.

“Uiteindelijk zijn we drie kwartier bezig geweest om het doel van het gesprek en de betekenis van het schrijven van een adviesrapport uit te leggen. Betrokkene bleef elke keer aangeven dat hij het niet begreep. Ook later geeft betrokkene aan traag van begrip te zijn.” (Bron: Reclassering)

“Uit psychologisch onderzoek komt naar voren dat betrokkene verstandelijk functioneert op de grens van zwakbegaafdheid en laaggemiddelde intelligentie. Dit kan betekenen dat hij veel dingen wel begrijpt, maar ook dat het kan voorkomen dat hij zaken niet begrijpt en toch doet alsof hij het begrijpt.” (Bron: Reclassering)

De dossieranalyse laat zien dat er bij iets minder dan een derde van de nieuwe veelplegers (n=7) indicaties zijn voor de aanwezigheid van een psychische stoornis. Het gaat hierbij met name (n=4) om een antisociale persoonlijkheidsstoornis met

narcistische trekken. In één geval leiden huiselijk geweld en een daaropvolgende overtreding van het contactverbod tot de overweging om TBS met dwangverpleging op te leggen. Naast psychische problematiek blijkt uit het dossieronderzoek dat in ieder geval negen van de 22 nieuwe veelplegers problemen hebben (gehad) met de agressieregulatie.

“Betrokkene vertelt dat hij zich snel aangesproken voelt en dan agressief kan reageren. Betrokkene is al van jongs af aan agressief, zo vertelt zijn familie. Hij stelt zich in contacten met anderen – ook de Reclassering – vaak dominant op en lijkt zich weinig aan te trekken van politie en Justitie. Er is sprake van antisociaal en impulsief gedrag.” (Bron: Reclassering)

6.4 Resumé

Nieuwe veelplegers proberen actief buiten het zicht van instanties te blijven of weigeren aan onderzoek mee te werken, waardoor beperkt zicht verkregen is op hun persoonskenmerken. Uit de door ons bestudeerde dossiers blijkt dat veel van de 22 nieuwe veelplegers problematisch gedrag hebben vertoond binnen de gezinssituatie. Zij gaan thuis hun eigen gang en zijn moeilijk of niet corrigeerbaar voor hun ouders. In enkele gevallen zijn gezinsleden bang voor de nieuwe veelpleger, omdat deze fysiek of verbaal agressief tegen hen is (geweest). Naast pedagogisch onmachtig, zijn ouders in sommige gevallen ook pedagogisch onverschillig: zij stellen geen of weinig regels en profiteren soms van het criminele gedrag van hun zoon.

Op basis van de 22 dossiers die we bestudeerd hebben, lijken nieuwe veelplegers hun opleiding vroegtijdig te verlaten en lijken de meesten van hen geen toereikende startkwalificatie te hebben. Uit de door ons bekeken dossiers blijkt dat dit kan samenhangen met een laag IQ, psychische problemen, daaruit voortkomend probleemgedrag en/of de moeite om zichzelf te kunnen beheersen. Nieuwe veelplegers lijken bij gebrek aan een stabiele werkbetrekking dan ook met name inkomsten te genereren uit criminele activiteiten. Hun middelengebruik kan fors zijn, maar speelt in termen van verslaving voor zover uit de dossiers kan worden afgeleid een beperkte rol.

7 Verschillen tussen dadergroepen, begripsbepaling en aanpak

De term veelpleger wordt in 1995 voor het eerst gebruikt en dient in het begin van de 21ste eeuw meer en meer als vervanging van gangbare termen als ‘stelselmatige dader’ en ‘harde kern’. Met de term veelpleger wordt geduid op personen met tien of meer antecedenten. In de toenmalige politieregio Haaglanden wordt medio 2010 geconstateerd dat zich een dadergroep ontwikkelt die weliswaar relatief weinig in de politieregistratiesystemen voorkomt, maar wel als veelpleger getypeerd lijkt te kunnen worden. Het gaat dan om veelal allochtone, (jonge) daders die actief zijn in wisselend groepsverband en hechten aan status en een dure levensstijl. De term ‘nieuwe veelpleger’ wordt geïntroduceerd om deze dadergroep te duiden. Onderzoek naar deze dadergroep is beperkt voorhanden en beperkt zich met name tot onderzoek in de eenheid Den Haag. Dit is aanleiding voor het Programma Politie & Wetenschap om een breder opgezette landelijke verkenning naar deze dadergroep uit te laten voeren.

De eerste fase van het onderzoek bestaat uit focusgroepen in vier toenmalige politieregio's, waarvan twee binnen en twee buiten de Randstad liggen. Tijdens deze focusgroepen is deelnemers gevraagd of zij de opkomst van een nieuw type veelpleger herkennen en zo ja, hoe zij deze op basis van hun ervaring zouden typeren. Uit deze focusgroepen komt naar voren dat de nieuwe veelpleger als opkomend fenomeen breed gedeeld wordt en het kwalitatief geschetste profiel in deze vier regio's grotendeels overeenkomt. Op basis van de ervaringen en kennis van de deelnemers van de focusgroep, lijkt de ‘Haagse’ typering dan ook breder te worden onderschreven. Wel blijkt dat deze dadergroep tot op heden – ondanks pogingen daartoe op regionaal niveau – lastig in beeld te brengen is. De aan de tweede onderzoeksfase deelnemende eenheden blijken dan ook verschillende manieren te kennen om deze dadergroep in beeld te brengen. Dit gebeurt a) op basis van straatinformatie, b) op basis van een algemene zoekslag in de politieregistratiesystemen (query) of c) op basis van een gerichte query.

Box 7.1 – Beschrijving verschillende werkwijzen

In de eenheid Rotterdam is op basis van straatinformatie i.c. de (lokale) kennis van politiepersoneel een namenlijst gegenereerd. Criteria die daarbij gehanteerd zijn, zijn onder andere het zien van criminaliteit als loopbaan, het intimideren van burgers en politiepersoneel in de eigen wijk, het zich onaantastbaar wanen en het werken vanuit vluchtige (netwerk)verbanden.

In de eenheid Oost-Nederland zijn nieuwe veelplegers in beeld gebracht met behulp van een brede zoekslag in BVH. Het doel van deze query is om personen te identificeren die vaak als verdachte of betrokkene naar voren komen – ongeacht het type delict – maar niettemin niet als veelpleger geregistreerd staan. Als exclusie criterium geldt dat personen (nog) niet in beeld mogen zijn bij het Landelijk programma *High Impact Crime*.

In de eenheid Zeeland-West-Brabant wordt gewerkt met een gerichte query in BVH om nieuwe veelplegers in beeld te brengen. Gedachte hierachter is dat nieuwe veelplegers (relatief) weinig in HKS voorkomen, maar mogelijk wel als verdachte van of betrokkene bij strafbare feiten in BVH staan vermeld. Type criminaliteit (GWOS-feiten), periode en mutaties met betrekking tot inverzekeringstelling zijn de belangrijkste gehanteerde parameters.

In totaal zijn per type dadergroep (nieuwe en traditionele verschillen) 40 personen geselecteerd om een algemene en/of diepteanalyse uit te kunnen voeren. Om te bekijken of personen die als nieuwe veelplegers zijn geïdentificeerd, verschillen van traditionele veelplegers, is per werkwijze een algemene analyse uitgevoerd. Deze algemene analyse richtte zich op demografische gegevens (leeftijd, nationaliteit, geslacht), modus operandi en criminele carrièrekenmerken. Het profiel van nieuwe veelplegers tussen de eenheden blijkt onderling te verschillen als het gaat om:

- De gemiddelde leeftijd, leeftijdsrange en nationaliteit;
- Het aantal HKS-registraties waarvoor de groep in zijn geheel verantwoordelijk is;
- De mate waarin delicten in (wisselend) groepsverband gepleegd worden;
- Het type delicten dat gepleegd wordt.

Mede vanwege deze verschillen is het identificeren van nieuwe veelplegers voor de diepteanalyse een zoektocht gebleken. Van belang is immers om te voorkomen dat de diepteanalyse zich ook op andere groepen dan de nieuwe veelplegers richt. Derhalve is een nadere selectie gemaakt binnen de groep van 40 personen die in de eenheden als nieuwe veelplegers zijn geïdentificeerd. Tijdens de focusgroepen genoemde kenmerkende eigenschappen van nieuwe veelplegers hebben hierbij als leidraad gefungeerd. Het gaat dan om de volgende kenmerken:

- Het met name plegen van delicten die gericht zijn op financieel gewin;
- Crimineel actief zijn binnen en buiten de eigen woonplaats en/of regio;
- Het plegen van delicten in (wisselende) samenwerkingsverbanden van duo's of groepen;
- Kennis hebben over en het tegenwerken van de opsporing door de politie;
- Het hanteren van een luxe levensstijl;
- Het categorisch ontkennen van gepleegde delicten en/of zich beroepen op het zwijgrecht in verhoorsituaties (inclusief sociaal verhoor).

Om te bekijken in welke mate de 40 mogelijke nieuwe veelplegers aan deze criteria voldoen, is gebruikgemaakt van politiegegevens en bij de drie Reclasseringsorganisaties (3RO) beschikbare informatie. Personen zijn als nieuwe veelpleger getypeerd wanneer zij aan minimaal vier van de zes tijdens de focusgroepen genoemde criteria voldoen. Tevens is één exclusie criterium gehanteerd, namelijk dat personen in de geraadpleegde documentatie (in het verleden) niet als veelpleger zijn benoemd. Uiteindelijk zijn 22 personen in de diepteanalyse betrokken.

Opbrengsten van de diepteanalyse

De diepteanalyse heeft ten eerste geresulteerd in een beeld van de nieuwe veelplegers, waarbij wel het voorbehoud moet worden gemaakt dat een relatief kleine groep personen (n=22) diepgaand is onderzocht. Hoewel deelnemers aan de focusgroepen de bevindingen herkennen en onderschrijven, moeten conclusies dan ook in dit licht worden beschouwd. Andere opbrengsten van het onderzoek zijn dat de contouren van een werkwijze om nieuwe veelplegers te identificeren, kunnen worden opgetekend en aanzetten voor een integrale aanpak kunnen worden gedaan. In paragraaf 7.1 bespreken we – op basis van de informatie uit de voorgaande hoofdstukken – de verschillen tussen nieuwe en traditionele veelplegers, zoals deze kwalitatief uit onze in omvang beperkte analyse naar voren zijn gekomen. Vervolgens wordt in paragraaf 7.2 ingegaan op begripsbepaling c.q. de wijze waarop deze dadergroep kan worden geduid. Aansluitend is in paragraaf 7.3 aandacht voor de aanpak in de vorm van instrumentontwikkeling om deze dadergroep in beeld te brengen en belangrijke elementen binnen een persoonsgerichte aanpak. Het hoofdstuk besluit met een resumé.

7.1 Nieuwe versus traditionele veelplegers

Op basis van onderhavig verkennend onderzoek naar nieuwe veelplegers en eerder uitgevoerd onderzoek naar traditionele veelplegers (zie 1.1), zijn diverse verschillen tussen beide dadergroepen aan te wijzen. Het gaat dan onder andere om verschillen in demografische kenmerken, criminele carrière, modus operandi en psychosociale

problematiek. Nieuwe veelplegers zijn met een gemiddelde leeftijd van 23 jaar jonger dan traditionele veelplegers. Daarnaast gaat het meer dan bij traditionele veelplegers het geval is om personen met een andere dan de Nederlandse etniciteit, en dan met name de Marokkaanse. Deze dadergroep heeft vooral (60%) antecedenten in relatie tot vermogenscriminaliteit en in mindere mate (20%) voor geweldsdelicten. In vergelijking met traditionele veelplegers is daarmee sprake van een iets hoger aandeel geweldsdelicten en een iets kleiner aandeel vermogensdelicten. Nieuwe veelplegers worden op gemiddeld veertienjarige leeftijd voor het eerst in HKS geregistreerd; hun laatste registratie wordt op gemiddeld 21-jarige leeftijd genoteerd. Mogelijk speelt bij het ontbreken van registraties in HKS op latere leeftijd mee dat (een deel van de) nieuwe veelplegers actief gebruikmaken van kennis over opsporingstactieken om ‘onder de radar’ te blijven. Zij zijn dan met andere woorden nog wel crimineel actief, maar het bemoeilijk het voor de politie verkrijgen van bewijsmiddelen om betrokkenheid bij criminele activiteiten aan te tonen. Wel komt hun naam vanwege ‘verdachte omstandigheden’ in deze gevallen nog regelmatig terug in andere bronssystemen, zoals BVH.

Sommigen nieuwe veelplegers groeien door richting midden- of zware criminaliteit of hebben blijkens hun gedrag deze intentie. Ze opereren daarbij in steeds wisselende duo’s of groepen (wisselende samenwerkingsverbanden), zoeken mogelijkheden voor het plegen van delicten buiten de eigen woonplaats en -regio en gaan professioneel te werk. Hierin blijken sterke verschillen tussen nieuwe veelplegers en traditionele veelplegers. Laatstgenoemde groep blijft zich overwegend schuldig maken aan qua ernst relatief beperkte feiten, houdt geen rekening met activiteiten van opsporingsinstanties en bekent betrokkenheid bij een delict vrijwel direct na aanhouding.

In tegenstelling tot traditionele veelplegers hanteren nieuwe veelplegers een luxe levensstijl. De wijze waarop invulling aan een luxe levensstijl gegeven wordt, verschilt van nieuwe veelpleger tot nieuwe veelpleger. De één besteedt zijn geld aan sieraden, terwijl de ander in dure merkkleding loopt of in een dure auto rijdt. Het in bezit hebben van grote hoeveelheden contant geld zien we veel terug. Hierin verschillen nieuwe veelplegers aanmerkelijk van traditionele veelplegers; deze zijn relatief onverzorgd, dragen geen grote hoeveelheden cash bij zich en zijn bekend bij verslavings- en hulpverleningsinstellingen. Nieuwe veelplegers blijven echter veelal buiten beeld van deze instanties en van verslavingsproblematiek is, voor zover bekend, slechts in beperkte mate sprake. Soms houden ouders hulpverleningsinstellingen bewust buiten de deur uit schaamte of angst, maar ook wel omdat zij profiteren van de opbrengsten van de criminele activiteiten van hun kind. In enkele van deze gevallen lijkt ook wel gesproken te kunnen worden over criminele families, waarbij oudere broers hun broertjes en vrienden ‘adviseren’ over het vak (zie ook Ferwerda, Beke & Bervoets, 2013). In andere gevallen zijn ouders zich ervan

bewust dat hun kind problemen heeft, maar zijn zij ondanks goede bedoelingen niet (meer) in staat hem in zijn gedrag te sturen en komt begeleiding niet goed van de grond. Wanneer nieuwe veelplegers uitwonend zijn, proberen zij buiten het zicht van instanties te blijven, bijvoorbeeld door bij een vriend of kennis in te trekken en niet op het opgegeven adres te verblijven. De mate van vindbaarheid van deze groep voor instanties – en daarmee kennis over persoonskenmerken en psychosociale problematiek van deze dadergroep – is dan ook lager vergeleken met traditionele veelplegers.

Box 7.2 – Belangrijkste verschillen tussen nieuwe en traditionele veelplegers samengevat

- Nieuwe veelplegers zijn overwegend jonger dan traditionele veelplegers;
- Nieuwe veelplegers zijn in tegenstelling tot traditionele veelplegers vooral van allochtone – en dan met name Marokkaanse – afkomst.
- Nieuwe veelplegers groeien door richting midden- of zware criminaliteit of hebben deze intentie;
- Nieuwe veelplegers werken in vergelijking met traditionele veelplegers vaker in (wisselende) groepen.
- Nieuwe veelplegers gaan professioneler te werk dan traditionele veelplegers. Dit is terug te zien in het type delicten waaraan zij zich schuldig maken, het materieel dat zij gebruiken en hun werkwijze (voorbereidingshandelingen, kennis over politietactieken en -strategieën);
- Nieuwe veelplegers hanteren in vergelijking met traditionele veelplegers een luxe levensstijl. Dit kan in de vorm van luxe goederen, maar ook onopvallend (investeren in het buitenland)
- Nieuwe veelplegers proberen actief uit het zicht van hulpverlenende en andere instanties te blijven en zwijgen tijdens het verhoor, waardoor relatief weinig informatie over deze personen gedocumenteerd is. Informatie over traditionele veelplegers is bij deze instanties vaak wel aanwezig.

7.2 Begripsbepaling: netwerkcriminelen in plaats van nieuwe veelplegers

Begripsbepaling – de vraag op welke wijze de groep nieuwe veelplegers moet worden geduid – is van belang voor de wijze waarop vorm en inhoud gegeven kunnen worden aan de aanpak. Daarbij staan twee vragen centraal: een eerste min of meer theoretische vraag is of het begrip ‘nieuwe veelpleger’ voldoende aansluit bij de beleving van professionals c.q. de praktijk. De tweede vraag is hoe deze dadergroep kan worden geduid en welke implicaties dit heeft voor de (positionering binnen de) aanpak. Op deze twee vragen wordt in de volgende alinea’s ingegaan.

Het onderzoek leert dat sommige personen die als nieuwe veelpleger gelden, kijkend naar het aantal antecedenten, als veelpleger kunnen worden getypeerd. Dit is echter niet voor alle nieuwe veelplegers het geval; sommige nieuwe veelplegers hebben (nog) geen criminele carrière die minimaal tien antecedenten omvat en zijn formeel c.q. op basis van systeem informatie dan ook geen veelpleger. Het hanteren van de term veelpleger, terwijl deze formeel (nog) niet altijd van toepassing is, kan in de beleidspraktijk verwarring oproepen en/of ertoe bijdragen dat urgentiebesef over de aanpak van deze dadergroep ontbreekt. Het ligt dan ook voor de hand om de term nieuwe veelpleger te vervangen door een term die recht doet aan het profiel van deze dadergroep en waarbij niet – zoals bij de traditionele veelpleger het geval is – sterk op het aantal geregistreerde antecedenten wordt geleund. Om deze dadergroep te typeren, spreken sommigen in de praktijk ook wel over *moneymakers*. Met name vanwege hun grote mobiliteit en de wisselende samenstelling waarin zij delicten plegen, duiden we deze dadergroep aan als netwerkcriminelen.

Op lokaal niveau worden in het Veiligheidshuis (VH) reeds verschillende doelgroepen in beeld gebracht en aangepakt. Met het oog op dit doelgroepenbeleid is een belangrijke vervolgvraag hoe netwerkcriminelen binnen de landelijke en lokale aanpak kunnen worden gepositioneerd. Een belangrijke constatering is dat netwerkcriminelen zich richten op alle vormen van criminaliteit waarmee geld kan worden verdiend. Het begrip netwerkcriminelen moet dan ook worden gezien als een paraplubegrip dat meerdere vormen van (vermogens)criminaliteit omvat. Voorbeelden daarvan zijn loverboy-activiteiten, drugsrunnen en *high impact crimes* als gewelddadige woninginbraken en overvallen. Er is dus niet noodzakelijkerwijs sprake van een nieuwe doelgroep en het begrip netwerkcriminelen zou binnen de bestaande kaders van het VH of een top-X aanpak kunnen worden geïntegreerd.

7.3 Aanpak

In deze paragraaf gaan we nader in op de aanpak van netwerkcriminelen. Hierin staan twee elementen centraal. Het eerste element is instrumentontwikkeling ten behoeve van het eenduidig identificeren en in beeld brengen van netwerkcriminelen. Het tweede element heeft betrekking op de invulling van de persoonsgerichte aanpak. We bespreken beide elementen in de volgende subparagrafen.

7.3.1 Instrumentontwikkeling

De wijze waarop netwerkcriminelen in beeld worden gebracht, verschilt per toenmalige politieregio (zie hoofdstuk 4). In algemene lijnen gaat het om werkwijzen waarbinnen enkel systeem informatie (breed of gericht) of enkel straat informatie wordt betrokken. Het hanteren van verschillende werkwijzen leidt tot verschillende profielen als het gaat om personen die als netwerkcrimineel worden aangeduid.

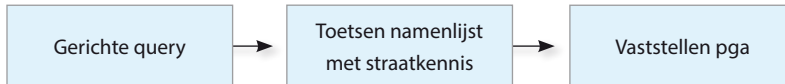
Hoewel het niet direct mogelijk is om de grootte van deze doelgroep te benoemen, zien meerdere professionals overeenkomsten tussen het profiel van de nieuwe veelpleger en personen die in de top-X lijsten van verschillende gemeenten zijn opgenomen. Alle deelnemers aan de georganiseerde focusgroepen geven dan ook aan dat netwerkcriminelen een dadergroep vormen die (landelijk) prioriteitsstelling verdient. Voordat tot een eenduidige landelijke aanpak kan worden gekomen, is het van belang dat er op landelijk niveau eenheid van begrip ontstaat over het begrip netwerkcriminelen (zie paragraaf 7.2) en de wijze waarop deze dadergroep in beeld kan worden gebracht. Onderhavig onderzoek laat zien dat het enkel gebruikmaken van straat- dan wel enkel systeeminformatie leidt tot ‘ruis’ als het gaat om het identificeren van netwerkcriminelen. Van de 40 personen die binnen de meewerkende eenheden als netwerkcrimineel werden getypeerd, bleek dit immers in iets meer dan de helft van de gevallen (55%) ook daadwerkelijk zo te zijn.

De werkwijze van de eenheid Zeeland-West-Brabant voor het identificeren van netwerkcriminelen legt de focus op personen die tot vijf jaar terug minimaal drie keer zijn aangehouden vanwege betrokkenheid bij high impact crimes en minimaal één keer in verzekering zijn gesteld. Dit wordt geregistreerd in het systeem BVH. Daadwerkelijke strafvervolging – die wordt geregistreerd in het systeem HKS – is derhalve geen selectie criterium, zoals dat bij traditionele veelplegers wel het geval is. Deze gerichte zoekslag blijkt de meeste ‘hits’ op te leveren als het gaat om het identificeren van netwerkcriminelen (80%). Een zoekslag die op deze parameters vormgegeven is, lijkt derhalve bruikbaar voor het in eerste aanleg in beeld brengen van netwerkcriminelen. Wel dient bij het bepalen van parameters vanzelfsprekend ruimte te zijn voor de lokale situatie, waarbij er bijvoorbeeld ook voor kan worden gekozen om niet specifiek naar high impact crimes maar juist naar andere criminele feiten (bv. drugsrunnen) te kijken.

Verschillende instrumenten waarvan de Nederlandse politie gebruikmaakt, combineren straat- en systeeminformatie om een zo betrouwbaar mogelijk beeld van de situatie of een fenomeen te kunnen schetsen. De shortlistmethodiek, die wordt gebruikt om problematische jeugdgroepen in beeld te brengen, is hiervan een voorbeeld (zie Ferwerda & Van Ham, 2010). Om de betrouwbaarheid van de uitkomsten van een gerichte zoekslag te verhogen, is het ook ten behoeve van het identificeren van netwerkcriminelen nuttig om kennis van professionals te gebruiken. In de praktijk zou dit vorm kunnen krijgen door te bekijken in welke mate de personen die met behulp van een query als netwerkcrimineel zijn geïdentificeerd, daadwerkelijk aan dit profiel voldoen. Gedragskenmerken van netwerkcriminelen zoals deze in onderhavig onderzoek zijn opgetekend, kunnen daarbij een belangrijke rol spelen (zie box 7.2). Met het oog op toekomstig te voeren beleid op deze dadergroep kan worden overwogen deze gedragskenmerken, die enigszins subjectief van aard zijn, verder te objectiveren. Te denken valt dan aan het bepalen welke delicten financieel

gewin tot doel hebben (denk ook aan drugsrunnen en loverboypraktijken), op basis waarvan gesproken kan worden over een luxe levensstijl (sieraden, auto's, onverklaarbaar vermogen) en op welke wijze (wisselende) samenwerkingsverbanden kunnen worden gedefinieerd en vastgesteld. Ook de weging – aan hoeveel kenmerken moet een nieuwe veelpleger voldoen en wegen alle kenmerken even 'zwaar' – zijn daarbij punten van aandacht.

Figuur 7.1. – Proces van gerichte query tot persoonsgerichte aanpak

In figuur 7.1 staat het proces van het identificeren van netwerkcriminelen weergegeven. Het uitvoeren van een gerichte query en het toetsen van de namenlijst die deze query oplevert aan kennis van professionals ('straatinformatie'), leidt tot een definitieve namenlijst van netwerkcriminelen. Deze personen komen vervolgens in aanmerking voor een persoonsgerichte aanpak (pga). Op deze persoonsgerichte aanpak gaan we hierna nader in.

7.3.2 Persoonsgerichte aanpak

Netwerkcriminelen maken zich schuldig aan een breed scala aan criminele activiteiten – zolang deze maar geld opleveren – en zijn qua locatie en type criminaliteit dan ook flexibel. Met andere woorden: wanneer de nadruk op lokaal niveau gelegd wordt op het tegengaan van woninginbraken en overvallen, verplaatsen netwerkcriminelen hun activiteiten naar een andere regio en/of vorm van criminaliteit die niet of minder geprioriteerd is (bv. drugsrunnen). Dit betekent dat een fenomeengerichte aanpak die zich enkel richt op een specifiek type delict, in ieder geval waar het netwerkcriminelen betreft, maar ten dele succesvol zal zijn. Een persoonsgerichte aanpak van deze dadergroep is dan ook noodzakelijk. Hoe zo'n persoonsgerichte aanpak eruit kan zien en welke randvoorwaarden daarbij van belang zijn, is tijdens twee bijeenkomsten besproken met professionals uit het zorg- en veiligheidsdomein.¹

De door ons geraadpleegde professionals zijn het erover eens dat binnen een persoonsgerichte aanpak van deze dadergroep zowel ruimte moet zijn voor repressief optreden als zorg. In welke mate op welk aspect de nadruk moet worden gelegd, zal per persoon verschillen. Dit betekent dat in de praktijk een onderscheid moet

1. De namen van de personen die tijdens deze bijeenkomsten aanwezig waren, staan opgenomen in bijlage 2.

worden gemaakt tussen a) een gerichte repressieve aanpak, b) een balans tussen repressie en zorg en c) een aanpak die zich focust op het bieden van hulpverlening.

Voor welke benadering gekozen wordt, is onder andere afhankelijk van de intrinsieke motivatie van netwerkcriminelen. De achterliggende motivatie voor de delicten die zij plegen, bestaat uit de verdiensten en de daarmee gepaard gaande status. De ervaringen van professionals in de praktijk laten dan ook zien dat een deel van de groep netwerkcriminelen weinig intrinsiek gemotiveerd is om aan verandering mee te werken. Voor deze groep pleiten de professionals voor een sterk repressieve aanpak, waarbij er via extra investeringen van de recherche – en daarmee het verkrijgen van extra bewijslast – wordt toegewerkt naar het eisen van langdurige straffen. Ook kan worden geprobeerd om minderjarigen, afhankelijk van de ernst van de delicten die zij gepleegd hebben, met behulp van het adolescentenstrafrecht als volwassene te laten berechten of kan gebruik worden gemaakt van de verruimde ISD-criteria.² Tot slot kan via het principe *follow the money* nadrukkelijker in beeld worden gebracht wat de impact van gepleegde delicten is in termen van illegaal verkregen gewin. Illegaal verkregen middelen en goederen kunnen via gerechtelijke weg worden teruggevorderd.

Intermezzo – Een gebrek aan intrinsieke motivatie

A. gaat ervan uit dat hij als gevolg van een strafzaak die tegen hem loopt, weer minimaal drie maanden naar de gevangenis moet. Hij ziet dit als een vorm van pech hebben. Hij zegt er niet zo mee te zitten en wil ook niet meewerken aan verandering. Het enige waarbij hij hulp zou willen hebben, is het vinden van een goed betaalde baan. (Bron: Reclassering)

Wanneer gekozen wordt voor een balans tussen repressief optreden en het bieden van perspectief of de nadruk wordt gelegd op ondersteuning, is kennis over de persoonlijkheid en het cognitief functioneren (IQ) een randvoorwaarde. Een aandachtspunt is dan ook dat vaak onduidelijk is op welk niveau netwerkcriminelen cognitief gezien functioneren, omdat zij vaak niet meewerken aan diagnostisch onderzoek. Dergelijke kennis is echter wel van belang voor het vormgeven van een persoonsgerichte aanpak. Zoals een professional het verwoordt: *“Immers, wanneer iemand zwakbegaafd blijkt te zijn, betekent dit ook wat voor het type maatregelen dat kan worden genomen”*.

2. De ISD-maatregel is specifiek bedoeld voor traditionele veelplegers (zie ook hoofdstuk 1). Gezien de verschillende profielen van traditionele veelplegers en netwerkcriminelen kan deze maatregel derhalve niet een-op-een worden overgenomen.

Intermezzo - Bieden van perspectief

Veel jongeren – waarvan velen voldoen aan het profiel van netwerkcriminelen – zijn niet in staat een startkwalificatie te behalen. Zij zijn in de woorden van een professional “*wel leerbaar maar niet schoolbaar*”. Op dit moment worden alternatieve opleidingstrajecten opgezet voor deze jongeren, om hen via een baankwalificatie zicht te geven op betaald werk en een goede toekomst.

Binnen beide benaderingen moet ook aandacht zijn voor de soms verschillende belangen van direct betrokken partijen (zoals de politie, het OM en de Reclassering) en de invloed die dit kan hebben op het verloop van een ondersteunend traject. In de praktijk kunnen toekomstige sancties (bv. een gevangenisstraf die nog moet worden uitgesproken) ertoe leiden dat de motivatie voor een resocialisatietraject afneemt en personen uitvallen. Gezamenlijke afspraken tussen alle betrokken instanties over de aanpak van individuele gevallen – en het handelen naar gemaakte afspraken – is dan ook van belang. Een ander punt van aandacht binnen deze benaderingen is de omgeving waarin personen zich dagelijks bevinden. Indien de omgeving (bijvoorbeeld door de aanwezigheid van criminele vrienden) het stoppen met criminaliteit vrijwel onmogelijk maakt, kan worden overwogen personen tijdelijk te isoleren/in een andere omgeving te plaatsen. Ook kunnen meer pragmatische maatregelen, zoals elektronisch toezicht, ertoe bijdragen dat personen niet langer door vrienden worden benaderd voor het plegen van criminele activiteiten.

7.3.3 Voorkomen van recidive

Het uit de criminaliteit treden wordt in de wetenschap ook wel aangeduid als desistance. Sinds de jaren 90 van de vorige eeuw neemt de wetenschappelijke en beleidsmatige relevantie van recidiveonderzoek, en daarmee ook van speciale preventie, toe. Dit onderzoek laat onder andere zien dat op individueel niveau sprake is van dynamische en statische factoren die het recidiverisico beïnvloeden. Met dynamische risicofactoren wordt bedoeld op factoren die ‘aanpasbaar’ zijn. Enkele recidivebeïnvloedende dynamische factoren zijn de sociale omgeving, psychiatrische aandoeningen en (cognitieve) vaardigheden als impulscontrole, probleemoplossend vermogen en morele ontwikkeling (Andrews & Bonta, 2003; Asscher e.a., 2011; Van Vugt e.a., 2011). Statische factoren worden geacht eveneens invloed te hebben op het vertoonde delictgedrag en recidive, maar zijn niet aan te passen. IQ, leeftijd, geslacht, afkomst en eerdere veroordelingen zijn voorbeelden van statische factoren (o.a. Andrews & Bonta, 1994; Van der Laan, Van der Knaap & Wartna, 2005; Nauta, Abraham & Sikkema, 2008).

Om recidive van intrinsiek gemotiveerde personen te voorkomen, geven meerdere professionals aan dat “*het moet lonen om te stoppen*” en personen intrinsiek gemotiveerd moeten zijn. Ook onderzoekers (zie o.a. Andrews & Bonta, 1994) bepleiten

dat resocialisatie mogelijk is, mits aan een aantal uitgangspunten wordt voldaan. Interventies moeten a) afgesteld zijn op het recidiverisico van de groep, b) gericht zijn op de criminogene factoren en de situatie van de doelgroep en c) rekening houden met de leerstijl van deelnemers (zie onder andere Andrews, 2001).

Voorbeelden van aanpak waarbinnen de intrinsieke motivatie van deelnemers een rol speelt en rekening gehouden wordt met de achtergronden van de doelgroep, zijn 'Nieuwe perspectieven' en 'Pak je kans'. Deze aanpakken zijn erop gericht om jongeren die zich daarvoor willen inzetten, na het uitzitten van hun straf te helpen bij het (weer) kunnen deelnemen aan de maatschappij. Hiertoe wordt niet alleen een contract met de jongere aangegaan waarin gedragsnormen zijn vastgelegd, maar worden ook contacten gelegd met werkgevers om te voorzien in arbeid en inkomen. Persoonlijke begeleiding – zowel in de eigen omgeving als door te voorzien in begeleid wonen – en maatwerk staan centraal vanuit het bieden van steun en hulpverlening; tegelijkertijd wordt een strikt repressief regime gehanteerd. Dit houdt in dat een jongere na twee overtredingen van het contract (of het plegen van een delict) uit het programma wordt gezet. Een combinatie van zorg/hulp/begeleiding en repressie kan ook worden bewerkstelligd door de inzet van bijzondere voorwaarden en toezicht door de Reclassering. Overtreding leidt in dit geval niet alleen tot beëindiging van hulpprogramma's, maar kan ook leiden tot het moeten uitzitten van een eerder opgelegde voorwaardelijke gevangenisstraf. In sommige gevallen, bijvoorbeeld wanneer er sprake lijkt te zijn van criminele families, kan ook worden overwogen een brede aanpak, die zich niet alleen op de jongere maar ook op het gezin richt, toe te passen (Ferwerda e.a., 2013).

7.4 Resumé

Onderhavig verkennend onderzoek laat zien dat naast de groep traditionele veelplegers een nieuwe dadergroep die veelvuldig betrokken is bij criminaliteit, kan worden geïdentificeerd. Het gaat met name om personen van allochtone afkomst die zich bezighouden met een breed scala aan criminele activiteiten, gericht op financieel gewin (*moneymakers*). Zij groeien door richting midden- of zware criminaliteit of hebben deze intentie, en proberen actief uit het zicht van hulpverlenende en andere instanties te blijven.

Met name vanwege hun grote mobiliteit en de wisselende samenstelling waarin zij delicten plegen, kan deze dadergroep ook wel worden aangeduid als netwerk-criminelen. Het identificeren van netwerk-criminelen blijkt lastig, mede omdat zij vaak wel als betrokken bij maar niet als verdachte van een delict kunnen worden aangemerkt en derhalve minder vaak in HKS geregistreerd worden. Op basis van dit onderzoek verdient het aanbeveling gebruik te maken van systeem- en straatinformatie. Zoekslagen in het politieregistratiesysteem BVH – met als parameters

type criminaliteit, periode en (strafrechtelijke) gevolgen – kunnen worden aangevuld met straatinformatie over gedragskenmerken van netwerkcriminelen.

Het begrip netwerkcriminelen zelf kan worden gezien als een paraplubegrip dat meerdere vormen van vermogenscriminaliteit (loverboy-activiteiten, drugsrunnen en high impact crimes) omvat. Er is derhalve geen sprake van een nieuwe dadergroep, waardoor de aanpak van netwerkcriminelen binnen de bestaande kaders van de lokale aanpak (het Veiligheidshuis of een top-X aanpak) kan worden geïntegreerd. Binnen een persoonsgerichte aanpak van deze dadergroep moet ruimte zijn voor repressief optreden en zorg. Naar welke kant de balans in de praktijk doorslaat, kan mede bepaald worden aan de hand van de intrinsieke motivatie van personen en is dus maatwerk. Randvoorwaarden voor een effectieve, persoonsgerichte aanpak zijn kennis over de (cognitieve) vaardigheden en personen. Ook dient er aandacht te zijn voor de invloed die het botsen van belangen tussen betrokken (overheids)partijen kan hebben op het verloop van een ondersteunend traject.

Geraadpleegde literatuur

Andrews, D.A. (2001). Principles of effective correctional programs. In: L.L. Motiuk & R.C. Serin (red.), *Compendium 2000 on Effective Correctional Programming* (1e ed., pp. 9-17). Ontario: Correctional Service Canada.

Andrews, D.A. & J. Bonta (1994). *The psychology of criminal conduct*. Cincinnati: Anderson Publishing.

Andrews, D.A. & J. Bonta (2003). *The psychology of criminal conduct* (3e ed.). Cincinnati, OH: Anderson Publishing.

Asscher, J.J., E.S. van Vugt, G.J.J.M. Stams, M. Dekovic, V.I. Eichelsheim & S. Yousfi (2011). The relationship between psychopathic traits, delinquency and (violent) recidivism: a meta-analysis. In: *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 52(11): 1134-1143.

Bieleman, B., J. Snippe & E. de Bie (1995). *Drugs binnen de grenzen. Harddrugs en criminaliteit in Nederland: schattingen van de omvang*. Groningen/Rotterdam: Stichting IntraVal.

Boerman, F., W. van Tilburg & M. Grapendaal (2002). *Landelijke criminaliteitskaart 1999. Aangifte- en verdachtenanalyse op basis van HKS-gegevens*. Zoetermeer: KLPD.

Farrington, D.P., J.W. Coid, L.M. Harnett, D. Jolliffe, N. Soteriou, R.E. Turner e.a. (2006). *Criminal careers up to age 50 and life success up to age 48: new findings from Cambridge Study in Delinquent Development*. London: Home Office.

Ferwerda, H. & T. van Ham (2010). *Problematische jeugdgroepen in Nederland. Omvang, aard en politieproces beschreven*. Ede: GVO Drukkers & Vormgevers.

Ferwerda, H., B. Beke & E. Bervoets (2013). *Jeugdgroepen van Toen. Een casusonderzoek naar de leden van drie criminele jeugdgroepen uit het einde van de vorige eeuw*. Apeldoorn: Politie & Wetenschap.

Ferwerda, H., T. van Ham & B. Bremmers (2010). *Een ongrijpbaar fenomeen? Een fenomeenonderzoek naar een straatgroep in de Haagse Schilderswijk. De bevindingen in een notendop*. Arnhem: Bureau Beke.

Ferwerda, H., E. Kleemans, D. Korf & P. van der Laan (2003). Veelplegers. *Tijdschrift voor de Criminologie*, 45(2): 110-118.

Goderie, M. & K.D. Lünne-man (2008). *De maatregel Inrichting Stelselmatige Daders. Procesevaluatie*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Grapendaal, M. & W. van Tilburg (2002). Veelplegers in Nederland. *Tijdschrift voor de Criminologie*, 44(3): 214-230.

Koeter, M. (2002). *Evaluatie Vroeghulp interventie aanpak*. Amsterdam: AIAR.

Laan, A.M. van der, L.M. van der Knaap & B.S.J. Wartna (2005). *Recidivemeting onder jeugdreclasseringcliënten*. Den Haag: WODC.

Landt, H. van 't, K. van Duijvenbooden, A. van der Plas & J. Wolf (2005). *Opgevangen onder dwang. Procesevaluatie strafrechtelijke opvang verslaafden*. Utrecht: TrimboS-instituut.

Ministerie van Justitie (2003). Brief van de Minister van Justitie over 'Naar een veiliger samenleving'. Vergaderjaar 2002-2003, 28.684, nr. 10. Den Haag: Ministerie van Justitie.

Ministerie van Justitie (2004). *Plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders*. Den Haag: Ministerie van Justitie.

Moffitt, T.E. (1993). Adolescence-Limited and Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100 (4): 674-701.

Nauta, O., M. Abraham & C.Y. Sikkema (2008). *Recidivemeting trajecten aanpak en preventie jeugdcriminaliteit: Een recidivemeting onder trajectdeelnemers van zes Amsterdamse jeugdinterventies en de jeugdreclassering*. Amsterdam: Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling.

Politie Haaglanden (2009). *Veelplegers in de regio Haaglanden 2002 – 2008*. Den Haag: Politie Den Haag.

Rensen, J. (2010). Nieuwe veelpleger komt steeds beter in vizier. *Korpskrant Regiopolitie Haaglanden*.

Resing, W.C.M. & J.B. Blok (2002). De classificatie van intelligentiescores: voorstel voor een eenduidig systeem. *De Psycholoog*, 37: 244-249.

Snippe, J., C. Ogier & B. Bieleman (2006). *Lokale aanpak zeer actieve veelplegers: justitieel traject*. Groningen/Rotterdam: Intraval.

Sutherland, E.H. & D.R. Cressey (1966). *Principles of Criminology*. Philadelphia: J.B. Lippincott Company.

Tollenaar, N. & A.M. van der Laan (2010). *Monitor veelplegers 2010. Trends in de populatie zeer actieve veelplegers uit de periode 2003–2007*. Den Haag: WODC.

Versteegh, P., J. Janssen & W. Bernasco (2003). Beginners, doorstromers en veelplegers – carrièrecriminaliteit in de politieregio Haaglanden. *Tijdschrift voor Criminologie*, 2(45): 127-139.

Versteegh, P., T. van der Plas & H. Nieuwstraten (2010). *The best of three worlds*.

Vugt, E. van, J. Gibbs, G.J. Stams, C. Bijleveld, J. Hendriks & P. van der Laan (2011). Moral development and recidivism: a meta-analysis. In: *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 55(8): 1234-1250.

Walters, G.D. (1990). *The criminal lifestyle*. Newbury Park: Sage Publications.

Wijk, A. van & B. Bremmers (2011). *Snelle jongens. Een onderzoek naar drugsrunners en daaraan gerelateerde problematiek in Limburg-Zuid*. Arnhem: Bureau Beke.

Wijnen, P. & D. Voogd (2011). *Pilot nieuwe veelpleger. Evaluatie van de pilot nieuwe veelpleger in het Veiligheidshuis Den Haag*. Den Haag: Veiligheidshuis Den Haag.

Wolfgang, M.E., R.M. Figlio & T. Selin (1972). *Delinquency in a birth cohort*. Chicago: University of Chicago Press.

Wolfgang, M.E., T.P. Thornberry & R.M. Figlio (1978). *From boy to man, from delinquency to crime*. Chicago: University of Chicago Press.

Bijlagen

Bijlage 1 Aanwezigen focusgroepen fenomeenverkenning

Richard Beekman	Politie-eenheid Den Haag
Ingrid Berghuis	Politie-eenheid Rotterdam
Maarten van Boekel	Politie-eenheid Rotterdam
Leandra Bool	Politie-eenheid Rotterdam
Stephen van den Bosch	Politie-eenheid Den Haag
Arjan van Bree	Politie-eenheid Zeeland-West-Brabant
Jos Bruijns	Politie-eenheid Zeeland-West-Brabant
Heide Burghout	Politie-eenheid Rotterdam
Frederique Diender	Politie-eenheid Oost-Nederland
Jan van Dorst	Politie-eenheid Rotterdam
Bas Edenburg	Politie-eenheid Zeeland-West-Brabant
Joop van Gemers	Politie-eenheid Zeeland-West-Brabant
Robert Haneveld	Politie-eenheid Rotterdam
Wypko Hummel	Politie-eenheid Den Haag
Pieter de Jong	Politie-eenheid Rotterdam
Ino Kalker	Ministerie van Veiligheid & Justitie
Steven Ketting	Politie-eenheid Den Haag
Marlous Kippers	Raad voor de Kinderbescherming
Eddy Klein Hofmeijer	Politie-eenheid Oost-Nederland
Ad Koemans	Politie-eenheid Zeeland-West-Brabant
Tim Millenaar van Herweijnen	Politie-eenheid Zeeland-West-Brabant
Manuel Mulder	Politie-eenheid Rotterdam
Ludy Nijdam	Politie-eenheid Den Haag
Arjan Olthoff	Politie-eenheid Oost-Nederland
Rob Ouborg	Politie-eenheid Zeeland-West-Brabant
André Kraaijeveld	Politie-eenheid Rotterdam
Ton Schutte	Veiligheidshuis
Martijn van Veen	Politie-eenheid Den Haag
Leen Verkade	Politie-eenheid Rotterdam
Eline Vermaat	Veiligheidshuis
Peter Wijnen	Veiligheidshuis
Jan Witte	Politie-eenheid Oost-Nederland

Bijlage 2 Aanwezigen focusgroepen

Veiligheidshuis Hollands-Midden

Christy van den Berg	Reclassering Nederland
Arnaud Blok	Gemeente Leiden
Carola van den Heuvel	Openbaar Ministerie
Jenny Kah	Nationale Politie
José Krijger	Nationale Politie
Chrissie van der Meijden	Gemeente Leiden
Peter Wijnen	Nationale Politie
Janneke van der Zalm	Veiligheidshuis Hollands Midden

Leden Expertgroep Veelplegers

Jan Booden	vtsPN
Bert Hagen	Nationale Politie
Kees Komduur	Nationale Politie
Manon Nooteboom	Openbaar Ministerie
Fons Slot	Politieacademie
Eric van Toorn	Nationale Politie
Joop Urlings	Nationale Politie
Berend Jan de Vries	Nationale Politie

Verschenen in de Bekereeks

2008

Ambtscriminaliteit aangegeven?

Een onderzoek naar het opvolgen van en kennis over de wettelijke verplichting tot aangifte van artikel 162 Sv misdrijven

Verborgene problemen

Een onderzoek naar (de aanpak van) criminaliteit onder Antillianen in Nederland

Bont en Blauw

Een onderzoek naar de strafrechtelijke behandeling van geweldszaken tegen politieambtenaren en de bejegening van slachtoffers daarvan door de politie en het openbaar ministerie

Uitstel van behandeling?

Een verkennend onderzoek naar TBS-gestelden met en zonder een combinatievonnis en de mogelijke effecten van detentie

2009

Huwelijksdwang: Een verbintenis voor het leven?

Een verkenning van de aard en aanpak van gedwongen huwelijken in Nederland

Inpakken niet nodig

Een profiel van straatrovers en straatrovers in Almere

Back on Track?

Een evaluatieonderzoek naar de onthemende projecten van de Bijzondere Jeugdbijstand in Vlaanderen

CoVa volgens plan?

Een vooronderzoek naar de mogelijkheden en reikwijdte van een effectonderzoek van de cognitieve vaardigheidstraining

Achter de schermen

Een verkennend onderzoek naar downloaders van kinderporno

2010

Tot de dood ons scheidt

Een onderzoek naar de omvang en kenmerken van moord en doodslag in huiselijke kring

Kwetsbaar beroep

Een onderzoek naar de prostitutiebranche in Amsterdam

Cameratoezicht in beweging

Ervaringen met nieuwe vormen van cameratoezicht bij de Nederlandse politie

2011

Los van drank

Procesevaluatie Haltafdoening Alcohol

Lastige verhalen

Een exploratief onderzoek naar valse aangiften van zedenmisdrijven door meisjes van 12-18 jaar

Wapenfeiten

Een onderzoek naar overvallen en overvallers in Nijmegen

Snelle jongens

Een onderzoek naar drugsrunners en daaraan gerelateerde problematiek in Limburg-Zuid

2012

De schade hersteld?

Een onderzoek naar herstelbemiddeling bij jeugdige delinquenten in Vlaanderen

Onder Controle?

Een procesevaluatie van de gedragsinterventie 'Korte Leefstijltraining voor verslaafde justitiabelen'

Planmatig en flexibel

Procesevaluatie gedragsinterventie CoVa+

Oosterse Teelt

Vietnamezen in de hennepeteelt

Dierenwelzijn in het vizier

De aard en omvang van dierenwelzijnszaken en de stand van zaken van de handhaving van de regelgeving op dat gebied in Nederland

2013

Over Leven na de moord

De gevolgen van moord en doodslag voor de nabestaanden van de slachtoffers en de ondersteuning door Slachtofferhulp Nederland

Met scherp schieten

Een onderzoek naar een aantal veiligheidsrisico's met betrekking tot de schietsport in Nederland

Georganiseerde voertuigcriminaliteit in Nederland

Een beeld van de omvang, kenmerken, werkwijzen en aanpak anno 2013

Het warme bad en de koude douche

Een onderzoek naar misstanden in nieuwe religieuze bewegingen en de toereikendheid van het instrumentarium voor recht en zorg

2014

Portretten van notoire ordeverstoorers

Kenmerken en achtergronden van notoire ordeverstoorers binnen het voetbal

Gelegenheidsordeverstoorers?

Analyse van rondom grootschalige rellen aangehouden verdachten

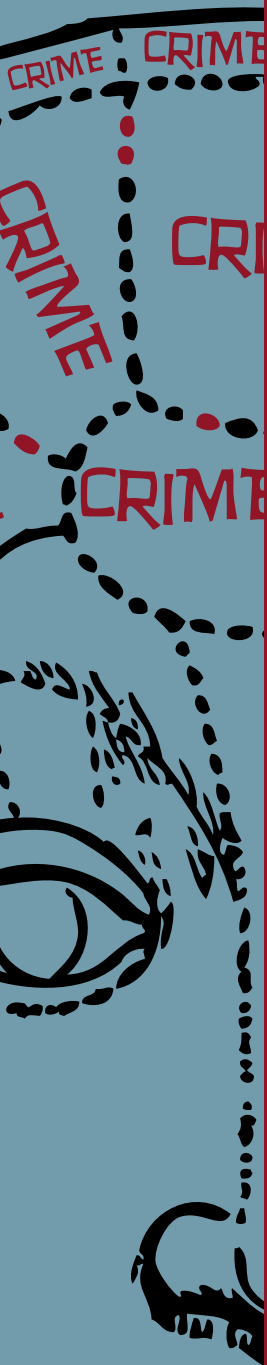
Ondergaan of ondernemen

Ontwikkelingen in de aard en aanpak van afpersing van het bedrijfsleven

Raak geschoten?

Een onderzoek naar de werking van maatregelen tegen geweld en overlast rondom het betaald voetbal

Voor meer informatie over uitgaven in deze reeks: www.beke.nl.

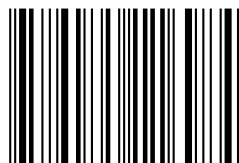
Naast de traditionele, veelal verslaafde veelpleger wordt sinds enkele jaren in de politiepraktijk een ander type veelpleger gesignaleerd, die ook wel als nieuwe veelpleger wordt aangeduid. Dit onderzoek, dat in opdracht van het Programma Politie & Wetenschap (P&W) is uitgevoerd, beoogt in beeld te brengen of de opkomst van een nieuw type veelpleger binnen de Nederlandse politie – maar ook door andere veiligheidspartners – herkend wordt en zo ja, waarin de nieuwe veelpleger van de traditionele veelpleger verschilt.

Ten behoeve van het onderzoek is met vele professionals op het gebied van veiligheid gesproken en is dossieronderzoek bij verschillende instanties (waaronder de politie en de Reclassering) verricht. Het onderzoek laat zien dat zich naast de groep traditionele veelplegers een nieuwe dadergroep aftekent die – hoewel niet altijd als zodanig bij instanties bekend – veelvuldig bij criminaliteit betrokken is. Vanwege het grote werkgebied van deze nieuwe dadergroep en de vluchtige samenwerkingsverbanden waarin wordt geopereerd, kan deze dadergroep ook wel worden aangeduid als 'netwerkcrimineel'. Een belangrijk aandachtspunt is de doorgroei van netwerkcriminelen richting midden- en zware criminaliteit, terwijl het eenduidig in beeld brengen van deze dadergroep en het voorkomen van een verdere ontwikkeling in crimineel gedrag met het oog op de nabije toekomst belangrijke actuele vraagpunten zijn.

Dit boek geeft niet alleen een beeld van een relatief nieuwe dadergroep die zich vooral bezighoudt met (gewelddadige) *high impact crimes*, maar geeft ook handvatten om deze 'ongrijpbare' groep in beeld te brengen en aan te pakken.

ISBN 978-90-75116-98-4

9 789075 116984 >

www.beke.nl